

Torsdagen den 27 April 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 25 och protokollet för den 17 dennes förmiddagen.

Herr Hallenborg: På anmodan af Friherre Gyllenkrook får jag anmäla att han af sjukdom är hindrad att infinna sig i dagens plenum och deltaga i de förestående voteringarne.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Bergström anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren afemna åtskilliga Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o angående erforderliga medel till anskaffande af rörlig materiel vid statens jernvägar;

2:o angående medgifvande, att ett till vägförbättringsarbete i Christianstads län beviljadt statsbidrag måtte få utgå, ehuru intres-senterna i arbetsföretaget genom underlåtenhet att i rätt tid börja arbetet förverkat statsbidraget; och

3:o i fråga om försäljning af ett postverket tillhörigt kolmagasin i staden Ystad.

De Kongl. propositionerna blefvo härefter föredragna och hänvisade till Stats-Utskottet, jemte följande, vid föredragningen af den sistberörda Kongl. propositionen, afgifna yttranden af:

Grefve Mörner, Carl Göran: Det sätt, som den nådiga propositionen anvisar, att ingå på ett enda specielt anbud och på de vilkor, hvilka den, som gjort detta anbud, behagar föreskrifva, utan att andra få tillfälle att konkurrera, är en princip, som vid denna riksdag visserligen blifvit i afseende på några Kronan tillhöriga magasin uttalad, men på hvilken jag för min del icke kan ingå. Härjemte får jag

tillägga, att då i närvarande tid stora anslag blifvit begärda för byggnader på olika ställen och man icke på förhand kan veta hvilka behöf, som i detta hänseende kunna uppstå, då fråga är att hela arméens organisation skall göras om, det, enligt min tanke, icke är rådligt att fjeska med sådana försäljningar, som de, hvilka den Kongl. propositionen omförmåler.

Herr Wærn: Med afseende å den anmärkning, som siste talaren gjort angående två af Kronan upplåtna magasin, så får jag nämna, att förslaget om dessa magasin innehåller, att de skola lemnas till de två städer, som begärt dem för tomtreglering, hvilken icke gerna kan öfverlemnas till den mestbudande; och hvad beträffar det nu i Kongl. Maj:ts aflemnade proposition omnämnda kolmagasin, så har Kongl. Maj:t endast begärt ett allmänt bemyndigande att få sälja detsamma, utan att lemna företrädesrätt åt någon viss köpare.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet i första punkten af dess memorial N:o 43 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att Riksdagen beviljar ett extra anslag af 270,000 R:dr till liqviderande af de Kongl. Theatrarnes gäld och deraf anvisar 180,000 R:dr att utgå med 90,000 R:dr under hvardera af åren 1871 och 1872, mot vilkor att såväl den Dramatiska Theaterens fasta egendom som all de båda Kongl. Theatrarne tillhörig lösegendom blir statsegendom, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har det af Kongl. Maj:t till inlösande för statsverkets räkning af det s. k. Dramatiska theaterhuset äskade anslag icke blifvit af Riksdagen beviljadt.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 7.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollutdrag, N:o 183, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 47 Ja och 135 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 159 Ja och 142 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver föl-

jande, af Stats-Utskottet i andra punkten af dess memorial N:o 43 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att till lön för en adjunkt i de nordiska språken vid hvardera af universiteten i Upsala och Lund må beviljas 2,500 R:dr eller tillhopa 5,000 R:dr, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen ansett sig icke böra berörda aflöningsbelopp bevilja.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 47.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 184, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen derstädes utfallit med 136 Ja och 44 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 205 Ja och 91 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Stats-Utskottet i tredje punkten af dess memorial N:o 43 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att Riksdagen bifaller Kongl. Maj:ts nådiga framställning om pension för Sergeanten Carl Isak Adolf Gyllenhammar, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har berörda nådiga framställning icke blifvit af Riksdagen bifallen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 14.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 185, som upplästes och hvaraf inhämtades, att omröstningen derstädes utfallit med 59 Ja och 114 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 157

Ja och 128 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Stats-Utskottet i fjerde punkten af dess memorial N:o 43 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att Kongl. Maj:ts nådiga framställning om pension af 150 R:dr åt förre Underjägaren Conrad Roos må af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har berörda nådiga framställning icke blifvit af Riksdagen bifallen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 82;
Nej 32.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 186, som upplästes, och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstades utfallit med 19 Ja och 154 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 101 Ja och 186 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Stats-Utskottet i dess memorial N:o 44 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som vill, att Riksdagen fattar ett beslut af följande lydelse: "att Riksdagen, som erkänner behofvet af ett kasern-etablissemment för Svea Artilleriregemente, men nu icke är i tillfälle att pröfva, huruvida hela det af Kongl. Maj:t åskade anslag af 1,000,000 R:dr är dertill oundgängligen erforderligt, anvisar för år 1872 till påbörjande af ifrågavarande etablissemment ett belopp af 100,000 R:dr, med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes dels tåga i förnyadt öfvervägande frågan om lämpligheten af den plats, som för etablissemmentet nu är afsedd, dels ock, sedan plan för detsamma med iakttagande af all den sparsamhet och enkelhet i anordningarne, som med ernående af det afsedda ändamålet är förenlig, blifvit slutligen uppgjord och granskad, till Riksdagen ånyo göra framställning om anvisande af de medel, som för etablissemmentets fullbordande blifva

af nöden, med uppgift tillika å de tider, då desamma behöfva vara tillgängliga“, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har det af Kongl. Maj:t för Svea Artilleri-regementes etablissement äskade anslag icke blifvit af Riksdagen beviljadt.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;
Nej — 12.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån, efter en kort stunds förlopp, ett protokollsutdrag, N:o 187, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 23 Ja och 158 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 129 Ja och 170 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Banko-Utskottet i första punkten af dess memorial N:o 12 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Banko-Utskottets, af Första Kammaren gillade förslag, vill att Riksbankens under år 1870 upplupna vinst må i jennad summa af 1,351,000 R:dr R:mt anvisas till Riksgäldskontoret för statens allmänna behof, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens mening, beslutat, att af 1870 års bankovinst 75 procent skola anvisas åt statens allmänna behof och de återstående 25 procent reserveras för bankens egna ändamål.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;
Nej — 12.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån, efter en kort stunds förlopp, ett protokollsutdrag, N:o 188, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 50 Ja och 129 Ne samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra

156 Ja och 141 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med Ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande af Banko-Utskottet i andra punkten af dess memorial N:o 12 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets, af Första Kammarne gillade förslag, vill ur bankoreglementets 63 § utesluta mom. 6, så lydande:

“Uteblifver under en månad efter förfalldagen betalning eller omsättning af lån, låte styrelsen utan uppehåll beloppet utsöka; Styrelsen obetaget att, när sådant för diskout- eller länekontorets säkerhet nödigt pröfvas, genast efter förfalldagen göra kontorets rätt genom lagsökning gällande“, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, förklaradt, att nämnda moment skall oförändradt bibehållas.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 106;
Nej — 11.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades och afsändes till Andra Kammarne; och ankom derifrån, efter en kort stunds förlopp, ett protokollsutdrag, N:o 189, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 58 Ja och 123 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 164 Ja och 134 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med Ja-propositionens innehåll.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Banko-Utskottet i tredje punkten af dess memorial N:o 12 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den som, i enlighet med Utskottets, af Första Kammarne godkända förslag, vill att mom. 1 litt. C af bankoreglementets § 132 skall erhålla följande lydelse:

“C. För länekontoret i Wisby: i ett för allt, en summa af 6,500 R:dr R:mt årligen; kostnaden för revisionen af länekontorets räkenskaper och förvaltning häri ej inbegripen“. “Af denna summa utgår:“ (i öfrigt oförändradt), röstar

Ja;

Riksd. Prot. 1871. 1 Afd. 3 Band.

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, förklarat ifrågavarande del af reglementets § 132 böra vid dess nuvarande lydelse bibehållas oförändrad sålunda:

“C. För lånekontoret i Wisby: i ett för allt, en summa af 6,000 R:dr R:mt årligen; kostnaden för revisionen af lånekontorets räkenskaper och förvaltning häri ej inbegripen“. “Af denna summa utgår:“ (i öfrigt oförändradt).

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;
Nej — 25.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammarerna; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 190, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 38 Ja och 133 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 117 Ja och 158 Nej; hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med Nej-propositionens innehåll.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse, N:o 18, angående redovisningen för användandet af den rikets stapelstäder tillkommande tolaggersättning.

Justerades ett protokollsutdrag rörande de till Stats-Utskottet hänvisade Kongl. propositionerna.

Fortsattes föredragningen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om antagande af en författning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

§ 9.

1:sta mom.

Grefve Mörner, Oscar: Jag skall ej länge uppehålla Kammarerna, då, till följd af Medkammarens beslut, utgången af detta ärende redan är gifven, men jag kan dock ej underlåta att göra en erinran mot den här föreslagna paragrafen. Jag hemställer, om någon, som läser 1:a momentet i densamma, kan gilla innehållet

deraf. Hvad der sägs, att Lapparne åligger att icke sjelfva tillfoga landets innevånare någon skada å deras egendom, är ett stadgande af sådan beskaffenhet, att jag tror, att man väl knappast sett något dylikt. Det är en föreskrift, att Lapparne skola underkasta sig personligen det landets lagar, till hvilket de komma. Är det rimligt att intaga ett sådant stadgande, för hvilket ingen befoegenhet finnes, och som innebär en förutsättning, att ett lands lagar icke skulle gälla för de personer, som uppehålla sig der?

Annat är förhållandet i anseende till renarne. Och föreskriften, att de skola omsorgsfullt bevakas, är fullkomligt berättigad. För dem måste finnas en exceptionel lagstiftning.

Kommer man till nästa moment, står der: "skada, som af renar göres å åker, äng, utängsslätter, växande skog eller hjortronland, ersättes af den eller dem, genom hvilkas renar skadan blifvit förorsakad". Ett sådant stadgande är visserligen erforderligt, men det är strängare, än det förut gällande. Ty der förpligtas Lapparne, enligt den tolkning, hvilken är den enda jag kan gifva åt 16 § i kodicillen, att under *flyttningarne* akta sig att tillfoga landets innevånare någon skada på skog, åker och äng, muldebärs- eller hjortronmyrar, om utängsslätter talas ej i denna paragraf. Man bör dervid bemärka med hvilka svårigheter det måste vara förenadt för Lapparne, att vid sina vandringar tillse, att ej renarne göra någon skada på dylika utängar, enär dessa väl nästan aldrig äro försedda med hägnader, utan det sparsamma hö, som der blifvit slaget, stackas upp utan något skydd. Det stadgas vidare i detta moment, att, om skada sker *uppsåtligen*, skall den skyldige dessutom böta; men huru skall sådant i de flesta fall kunna bevisas? Bestämmandet, om det skett uppsåtligt eller ej, måste ovilkorligen blifva mer eller mindre godtyckligt.

Vi komma sedermera till föreskriften om den Lapparne ålagda gemensamma ersättningskyldigheten för föröfvad skada, vi få då tillfälle att tala derom, nu vill jag blott i förbigående nämna att, ehuru obilligt ett sådant stadgande i principen kan synas vara, det dock är nära nog en nödvändighet, så att jag ej kan opponera mig deremot.

I 4:de momentet stadgas, att skada å utmark, som ej ofvan är nämnd, ersättes endast i det fall, att jordens egare eller innehafvare genom densamma kommit i saknad af erforderligt bete för sina händjur, hvarjemte särskildt undantag göres för Tromsö amt. Detta är ett stadgande, som med visshet kommer att leda till mångfaldigt trassel och framkalla emellan nybyggare och Lappar tvister, som sluta med att renarne komma att skjutas lika mycket som förut.

Men jag återkommer till 1:a momentet, hvilket är det, som nu egentligen är före till behandling, och apprear, att det der intagna stadgandet om att Lapparne sjelfve ej skola tillfoga landets innevånare någon skada, är orimligt. Åsyftas dermed ett förbud mot åverkan, finnes sådant redan i lag intaget; och jag vågar påstå, att en sådan särskild lagstiftning, rörande Lapparnes egna personer, kan ej från någon synpunkt försvaras.

Det finnes ej något, som tvingar oss att fatta ett definitivt beslut i denna fråga, då lagförslagets öde redan är afgjort, men vill Kammaren gifva en opinionsyttring, kan ju paragrafen återremitte-

ras till Utskottet med de mot densamma uttalade anmärkningar. Lag-Utskottet lär nog låta den ligga till ett annat år; men Kammarren skulle genom en sådan åtgärd visa, att den vill hafva ett stadgande i denna syftning, fast i en annan form. I anledning häraf får jag anhålla om proposition på återremiss af nu föredragna moment.

Herr von Sydow: I anledning af hvad den siste talaren yttrat, ber jag få anmärka, att föreskriften i nu föredragna 1:sta momentet af 9 § i författningsförslaget återfinnes i 16 § af 1751 års kodicill. Må vara, att denna föreskrift kan synas öfverflödig, men visst är dock, att den ej kan medföra någon skada.

I afseende å andra momentet, har talaren anmärkt, att det vore obilligt att införa stadgande derom, att Lapparne skola vara skyldige till ersättning för skada, som föröfvas å utängsslätter. Jag ber att få fästa uppmärksamhet derpå att kodicillen stadgar skyldighet för Lapparne att ersätta skada, som genom deras renar förorsakas på de bofastes "skog, åker och äng, multebärs- eller hjortronmyrar eller något annat", och i detta "något annat" måste väl, efter vanligt språkbruk, äfven inbegripas utängsslätter. Upplysningsvis vill jag nämna att sistnämnda uttryck blifvit af norska myndigheter så uppfattadt, att de bofasta skulle framför Lapparne hafva rätt att begagna äfven betet. Jag hemställer om bifall till det föredragna momentet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den siste talaren underlät att fästa uppmärksamheten på det 1:sta momentet i 16 §, hvilket säger, att Lapplänsmanen och nämndemännerna skola reciproce besörja, att de öfverflyttande Lappar för deras djur njuta tillräckligt underhåll. När detta står förut, och det sedan stadgas om skyldighet att ersätta den skada, som föröfvas, torde det vara lagskiparens pligt, att se till, att såväl det första som det sista efterkommes, så att, om de norska myndigheterna skulle glömma bort den första delen af paragrafen och tillämpa endast den sista, den omständigheten ej bör utgöra något skäl för oss, att gå in på ett förslag, som gifver bekräftelse åt en sådan tolkning.

Herr von Möller: Den siste talaren uppläste endast den delen af första punkten i 1751 års kodicill, som handlar om att öfverflyttande Lappar för deras djur njuta tillräckligt underhåll, men försummade att läsa de följande orden: "dock så, att Lappen sjelf, som för landet skattar, icke af främmande Lappar uttränges eller lider brist".

Hvad frågan om återremiss beträffar, tror jag ej, att Lag-Utskottet är i tillfälle att framkomma med en paragraf, bättre än den föreslagna. En talare från Östgötabanken vet, att hvad som här föreskrifves, äfven gäller för Finnmarken, der ej några svenska Lappar hafva tillträde; han vet ock ganska väl, att det norska lagförslaget, i och för Finnmarkens Lappar, innehåller, att dessa utängsslätter skola vara rörsatte så, att Lappen kan se hvar de vidtaga. När nu denna paragraf, som gäller för Finnmarkens Lappar, blifvit

af norska Stortinget förkastad, kan ej Lag-Utskottet anse sig behörigt framkomma med förslag till en förändrad redaktion. Den må ega sina brister, men dessa tror jag ej af Lag-Utskottet kunna afhjelpas.

Herr Bergman: Emot denna paragraf har anförts, att det i 2:dra momentet stadgade ansvar för skada å utångsslätter ej bort föreskrivas, emedan dessa slätter såsom liggande å utmarken vanligen icke äro inhägnade. Härvid får jag upplysa, att inom svenska Lappmarkerna gäller nu ett dylikt förbud, i det att de Lappar, som under sommaren derstädes beta sina renar, äro vid ansvar skyldiga att vakta djuren, så att de icke göra skada på myrslätter eller utångsslätter. Om vintern, och sedan gräset blifvit skördadt, är förhållandet annorlunda, emedan det då åligger jordegaren, att antingen förvara sitt hö i lador eller ock att omkring höstackarne uppföra så höga hägnader, att renarne icke kunna åtkomma höet. Någon sådan bestämmelse som den sistnämnda finnes icke i Norge och behöfves icke heller, emedan Lapparne icke uppehålla sig derstädes under hösten och vintern.

Likaledes har anmärkning framställt emot föreskriften i paragrafens 4:de moment, att skada å utmark, som ej i föregående moment är omnämnd, skall ersättas efter ofvan stadgade grunder. Jag får erinra att ett stadgande i samma syftning äfven finnes i vårt land, i författningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur, deruti vite för missbruk af betesrätt å samfäld mark finnes bestämdt. Å dessa nu ifrågakarande så kallade utmarker hafva såväl Lapparne som jordbrukarne enligt författningens 3 § gemensam betesrätt, och dessa utmarker kunna således icke hänföras till annat än sådan samfäld betesmark, som är upplåten att begagnas af både Lappars och nybyggares hjordar.

De i dessa båda moment föreslagna stadganden synas således icke innefatta någon större fördel för de norska jordbrukarne gent emot Lapparne, än som för närvarande, enligt gällande författningar, tillkomma jordbrukarne i Sverige.

Ehuru dessa båda moment ännu icke äro föredragna, har jag dock, då anmärkningar nu deremot blifvit uttalade, derom velat yttra mig, då jag nu har ordet, men inskränker mig för närvarande till att anhålla om bifall till nu föredragna 1:sta moment.

Herr von Koch: Jag tänker ej yttra mig rörande det nu föredragna momentet, mot hvilket godkännande jag ej har något att invända. Jag har endast begärt ordet, för att yttra mig i afseende å formen för den vidare behandlingen af nu föreliggande lagförslag. Vid en så beskaffad öfverläggning som denna, hvilken rör ett ärende, som vi veta redan vara förfallet, och hvaråt man således knappt kan förmoda, att Kammarens ledamöter komma att egna den uppmärksamhet, som om det vore förhoppning om dess antagande, hemställer jag, om det ej vore skäl, då vi nu, på förslag af en talare på Östgötabänken, diskutera detta betänkande paragraf- och momentvis, på det att för en framtid Regeringen, i och för en blifvande

proposition i detta ärende, måtte hafva stöd i Kammarens uttalade åsigt, att Kammarén, i stället att söka formulera bestämda beslut vid de paragrafer, mot hvilka anmärkningar framställt, borde, genom återremiss å desamma, visa sig ej fullt kunna gilla dem. Det kan väl vara möjligt, att man under diskussionen kunde utfinna en fullt tjenlig redaktion i en eller annan paragraf, i hvilken man önskade förändringar, men motsatsen kunde ock inträffa, och åtskilligt torde ej på fri hand här kunna formuleras. Det skulle — så synes det åtminstone mig — ej vara fullt öfverensstämmande med Kammarens värdighet, att nu fatta ett beslut om än en, än en annan ändring i de särskilda paragraferna, utan full öfverläggning i frågan, och sedan, när Regeringen inkommer med förnyad proposition, kanske nödgas helt och hållet upprifva dessa beslut. Det vore väl rättare, att redaktionsbestyret i sin helhet öfverlemnades åt Utskottet. Saken skulle visserligen på det sättet blifva in suspensio. Men det vore säkerligen bäst i afseende å sådana paragrafer, angående hvilka anmärkningar af någon vigt skett inom Kammarén. Jag tror äfven det vore bättre, för att spara den tid, som mången anser öfverflödigt använd, att nu medgifva en återremiss.

Jag understödjer Grefve J. O. Mörner i yrkandet derå.

Herr Rydqvist: Under loppet af denna öfverläggning hafva åtskillige talare yttrat sig om alla de fyra momenten af 9 §. Som emellertid allenast första momentet af samma paragraf är uppläst, tager jag för afgjort, att den proposition, som efter denna öfverläggnings fullbordande kommer att framställas på bifall, afslag eller återremiss, blott skall afse detta första moment. Jag vill derföre för ögonblicket inskränka mig till att mot det ifrågavarande momentet anmärka, att den admonition till Lapparne, som deruti innehålles, synes mig, äfven om en lika beskaffad admonition finnes i andra författningar angående lappväsendet, ej böra inflyta i den nya förordningen. På denna grund anhåller jag om återremiss å detta moment, förbehållande mig öppen rätt att vid paragrafens öfriga moment få framställa de anmärkningar, hvartill jag kan finna mig befogad.

Friherre De Geer: Jag begärde ordet egentligen för att tillkännagifva, att jag ej, för min del, kan medgifva det vara lämpligt att, på sätt en föregående talare föreslagit, återremittera hvarje paragraf, mot hvilken någon anmärkning framställes. För så vidt denna öfverläggning skall kunna tjena till någon ledning vid utarbetandet af ett nytt lagförslag i detta ämne, synes mig rättast, att ej andra paragrafer återremitteras, än sådana, vid hvilka Kammarens pluralitet godkänner de framställda anmärkningarne.

Hvad ifrågavarande paragraf angår, af hvilken nu endast 1:sta momentet är föredraget, medgifver jag, att denna paragraf är i hela författningsförslaget den, som jag anser vara minst tillfredsställande och minst betryggande för Lapparne. Detta omdöme vill jag dock ej tillämpa på 1:sta momentet af paragrafen, mot hvilket här åtskilliga anmärkningar blifvit framställda. Jag kan ej inse, att det är

någon skada, att det uttryck, som här blifvit kalladt en admonition står i denna förordning, lika väl som i 1751 års kodicill. Jag tror dessutom ett sådant stadgande vara ganska behöfligt, derföre att man, genom denna författning lika väl som genom den af 1751, gifver Lapparne vissa särskilda rättigheter, nemligen att beta sina renar och begagna jagt och fiske m. m.; och dessa rättigheter skulle, om ett sådant stadgande ej funnes, som angaf en begränsning i desamma, kunna af Lapparne tydas derhän, att de egde utöfva sina rättigheter utan afseende derpå, om dessa förorsakade andra skada och ohägn. Det torde således ej vara alldeles öfverflödigt att inskränka denna förmån så, att den icke får utöfvas, så att den medför skada för andra.

Men den betänklighet, hvilken jag — såsom jag nämnde — hyser mot denna paragraf, angår dess 4:de moment och hvad der stadgas om skyldighet att ersätta för skada, föröfvad å *utmark*. Jag finner detta stadgande så obestämdt, att någon full trygghet för Lapparne derigenom ej är beredd. Och enda skälet hvarför jag kan tillstyrka paragrafen är, att det stadgande, som funnits förut, eller det, som innefattas i 1751 års kodicill, ej är mera betryggande. Der står nemligen i 16 § — hvad som redan blifvit erinradt — att Lapparne ej skola göra landets innevånare någon skada på skog, åker och äng, muldebärs- eller hjortronmyrar eller *något annat*, hvilket sistnämnda uttryck är så obestämdt, att det kan utsträckas till snart sagt allt.

En talare anmärkte, att 16 § af kodicillen började med den förklaring, att lapplänsmannen och nämndemännen skulle tillse, att Lapparne för deras djur erhöllo tillräckligt underhåll. Alldeles detsamma har man sökt åstadkomma i denna författning, då i 7 §, i sammanhang med föreskriften om den anmälan, som vid flyttningen skall ske å det antal renar, som kommer att medföras, stadgas, att landshöfdingen och amtmannen skola tillse huru stort antal renar kunna födas inom ett anvisadt distrikt, och, om detta är otillräckligt, hänvisa det öferskjutande antalet till närmaste distrikt, der utrymme finnes.

Att få en längre utsträckning i afseende å Lapparnes betesrätt, i fråga om utmärkerna, tror jag vara omöjligt. I ingen punkt hafva nemligen de norska myndigheterna, som med detta lagförslag haft befattning, ansett sig hafva redan gjort så stora eftergifter, som i denna; och norska Regeringen förklarar uttryckligen, att det skulle vara högst otillrädligt att deruti tillstyrka vidare koncessioner. Ett afslag på denna paragraf från svensk sida tror jag derföre, för min del, skulle hafva den följd, att någon lag i detta hänseende svärligen skulle kunna komma till stånd.

Herr Beckman: Då jag ej haft något att anmärka mot 9 §:ns 1:sta moment, anser jag mig böra tillkännagifva mina skäl derför. Jag skall ej tillåta mig att här upprepa hvad som af andra talare blifvit anfördt i samma syftning, till ådagaläggande att 16 § i kodicillen redan innehåller en likartad bestämmelse, äfvensom att skäl förefinnas att ej ur den nya lagen utesluta ett sådant stadgande, som

det ifrågavarande. Men andra hafva gjort den anmärkningen att, enligt förberörda paragraf af kodicillen, vidsträcktare frihet lemnades Lapparne i afseende å betesrätt, än som genom 1:sta momentet 9 § i den föreslagna lagen vore dem medgifven. Jag hörde i början af diskussionen en så beskaffad tolkning af 16 § kodicillen, att densamma skulle till sjelfva öfverflyttningen eller vandringen från det ena riket till det andra inskränka Lapparnes skyldighet, att akta sig för skadegörande, hvaremot de, komma till sjelfva betesmarkerna, skulle ega obegränsad frihet. Jag vill häremot invända, att med ordet flyttningar här otvifvelaktigt betecknas icke endast sjelfva öfverflyttningen, utan äfven derpå följande vistelse, och att beteckningen "flyttningar" utmärker just det sätt, på hvilket Lapparne beta sina renar, det obestämda i deras vistelseort, eller att de äro nomadiserande. Jag får, till stöd för min åsigt och till bevis att till och med ordet öfverflyttning har en så omfattande betydelse, erinra, att i inledningen till kodicillen talas om Lapparnes vanliga öfverflyttningar, för hvilka de betala "leija". Det kan ju ej vara tänkbart, att de skulle åläggas betala lega för blotta öfverflyttningen i inskränkta bemärkelse, utan legan torde väl vara att anse såsom ersättning just för den åt dem upplåtna betesrätten. Jag kan således ej föreställa mig annat än, att sista momentet i 16 § kodicillen har alldeles samma omfattning, som 1:sta momentet i 9 §. och af detta skäl, och då jag i öfrigt ej har något att anmärka mot ifrågavarande moment, motsätter jag mig återremiss deraf.

Efter som det har blifvit tal äfven om de andra momenten i paragrafen, ehuru väl de ännu ej äro föredragna, må jag tillåta mig att uttala en betänklighet i afseende på den i 2:dra momentet intagna bestämmelse angående utångsslätters skyddande mot skada af renar, enär jag i mitt förra anförande icke kom att vidröra den. Visserligen är hon ej af den vikt, att jag vill med anledning af densamma påyrka återremiss. Mig synes emellertid, att till detta stadgande bort fogas en föreskrift, att utångsslätter skulle åtminstone vara tydligt utmärkta, så att Lapparne ej behöfde vara i ovisshet, huruvida de befunno sig på en dylik utång eller ej, och sålunda utan sitt förvållande råka i skadeersättningsskyldighet; något som vore mindre billigt. Dessa utångsslätter torde till sina områden vara ytterst obeständiga och kunna begagnas ett år, men ett annat icke; och Lapparne kunna således ganska lätt helt och hållet ofrivilligt komma att göra skada. Men jag hoppas emellertid, att varsamhet å Lapparnes och billighet å nybyggarnes sida skall iakttagas, och således inga menliga följder härflyta af det obestämda i föreskriften.

Hvad 4:de momentet angår, får jag fästa uppmärksamheten på, att genom dess stadgande lätteligen oförätter kunna tillskyndas Lapparne. Jag är visserligen, efter hvad jag hört en föregående talare yttra, fullt öfvertygad, att någon ändring, syftande till utvidgande af Lapparnes betesrätt, är föga att hoppas. Men min anmärkning åsyftar ej heller detta, utan endast att betrygga Lapparne mot faran att få utbetala skadeersättning och anses felaktige, der felet varit ej deras utan en annans. Det är genom 7 § i författningsförslaget bestämdt, att der landet indelas i distrikter, ega ej Lap-

parne sjelfva bestämma hvarest de skola hafva sitt tillhåll, antingen i det ena distriktet eller i det andra. Det beror på myndigheterna att förordna hvilka Lappar skola beta i distriktet A och hvilka i distriktet B. Om då amtman eller landshöfding hänvisar ett visst antal renegare med deras renar till ett af distrikten och tager till antalet allt för stort, så att Lapparne, genom att beta efter den lagliga bestämmelsen, skulle råka ut för betesbrist, så kunna de af omständigheternas tvång blifva nödsakade att beta på utmarken och möjligen komma att göra skada, emot sin vilja. Denna omständighet har jag äfven tagit mig friheten att påpeka i min reservation, och jag tycker förhållandet vara sådant, att man borde fästa afseende dervid. Jag förbiser visserligen icke, att ett stadgande i den syftning jag föreslagit kan föranleda amtmanen eller landshöfdingen att nog mycket inskränka antalet af Lappar, som tillåtas söka sitt uppehälle med sina renar på hvarje särskildt trakt, på det ett missförhållande, sådant jag berört, ej må inträffa. Men detta onda synes mig mindre afsevärdt än att Lapparne möjligen skulle få lida för felsteg, som en annan gjort, enär i det sista ligger en hög grad af obillighet. Jag har velat anmärka detta i afseende å 4:de momentet. utan att framställa något yrkande, då detta moment ännu ej är föredraget.

Herr Faxé: Det yttrades af en talare på Blekingsbänken, att man ej kunde vänta, att denna fråga skulle komma att behandlas med all den uppmärksamhet, som erfordrades, och därför vore det skäl, att de punkter af förslaget, mot hvilka anmärkningar framställdes, återremitterades till Utskottet. För min del tycker jag, att hvarje punkt afhandlas ganska utförligt och ganska allvarligt, och jag anser att i detta som andra fall en återremiss ej bör ega rum, om ej Kammarrens pluralitet finner framställda anmärkningar föranleda dertill. En återremiss, sedan nu Andra Kammaren afslagit betänkandet, tjeñar till intet; antingen förklarar Lag-Utskottet de återremitterade punkterna hafva förfallit eller ock anhåller det, att Första Kammaren måtte i ärendet fatta beslut. Det enda en återremiss skulle innebära vore en opinionsyttring, men om en sådan skall hafva någon betydelse, bör den vara ett uttryck af majoritetens inom Kammaren åsigt.

Jag hörde nyss den siste talaren anmärka mot 4 momentet af 9 §, att deraf kunde blifva en följd att — om Lapparne anvisades af myndigheterna betesmarker, som vore otillräckliga för deras behof — de kunde komma att ofrivilligt göra skada å utmarker, och således blifva lidande för ett fel, som andra begått. Jag tror denna hans farhåga vara ogrundad. Om amtmanen eller landshöfdingen hänvisar till ett distrikt ett större antal renar än der kunna födas, stadna Lapparne derfor ej i något ansvar, utan detta kommer naturligtvis att drabba vederbörande auktoritet.

Grefve Mörner, Oscar: Man har till en början påstått, att den admonition, som finnes intagen i detta moment, är behöfelig och berättigad. Jag tillstår, att mitt förstånd ej räcker att följa den bevisningen, och att jag ej fattar på hvad grund man särskildt före-

skrifver att ansvar skall följa för de förseelser, Lapparne personligen tilläfventyrs kunna begå. Icke heller kan jag begripa huru orden i kodicillen: "å ömse sidor skola de främmande Lappar noga akta sig, att de icke under deras flyttningar göra landets egna innevänare någon skada på skog, åker och äng." kunna förstås annorlunda än utslutande om Lapparnes renar, och då syftas tydligen endast på den skada, rendjuren kunna göra, och för hvilken Lapparne såsom egare böra bära ansvaret. Det torde då ej kunna bestridas, att en väsendtlig skilnad förefinnes mellan 16 § kodicillen och 1 momentet 9 § författningsförslaget, som talar om ansvar för Lapparnes personer. Den omtalade admonitionen i sistberörda § synes mig obehöflig och har, enligt min tanke, ej något annat värde än möjligen det, att vara en kuriositet, men jag tror, att man bör undvika att insamla sådana i lagarne. Att särskilda föreskrifter lemnas i afseende å renarnes bevakande, har jag ej något emot.

Det har blifvit sagdt, att här afses Finnmarkens Lappar, och att jag väl kände detta, äfvensom förhållandena i Finnmarken. Det är emellertid att tillägga mig mera vetskap, än jag eger, ty jag har ej tagit reda på andra Lappar, än de svenska, men åt Finnmarkens Lappar, med hvilka jag vid detta tillfälle ej haft något att göra, har jag ej egnat min uppmärksamhet, och således känner jag ej dessa förhållanden, och jag behöfver ej denna kunskap och eftersträfvar den icke heller.

Mot min tolkning af ordet "flyttning" i 16 § kodicillen, att dermed afsågos de vandringar, Lapparne företogo från det ena landet till det andra, har invändts, att den vore oriktig och att ordet endast betecknade det kringströfvande lefnadssätt, Lapparne förde, hvarföre kodicillens föreskrift vore af alldeles samma beskaffenhet som den här föreslagna. Ordet skulle i sistberörda fall vara temligen öfverflödigt. Ett dylikt begrepp ligger redan innefattadt i ordet "Lappar". Jag vidhåller således min tolkning, hvilken jag ej kan finna på något vis motsägas af hvad ingressen till kodicillen innehåller. Förhållandet med Lapparne är, såsom talaren vet, att de flytta mellan vissa distrikter, och när de kommit till ett sådant, qvarstadna de i samma trakt och beta sina hjordar. Då jag ej kan gilla detta moment, anhåller jag om återremiss derå.

Grefve Mörner, Carl Göran: En talare yttrade nyss från Smålandsbänken, att han trodde, att Lag-Utskottet, i händelse af återremiss, skulle i nytt utlåtande antingen förklara, att frågan hade förfallit eller hemställa, att Första Kammaren måtte i ämnet fatta beslut. Efter det beslut Andra Kammaren fattat, tror jag likväl icke, att Lag-Utskottet skulle kunna vidtaga någon annan åtgärd än att tillkännagifva det frågan vore förfallen. Jag trotsar någon att kunna framvisa ett enda exempel i lagfrågor, att, sedan en lag blifvit af ena Kammaren förkastad, Utskottet ändock behandlat en återremiss från den Andra Kammaren och hemställt, att denna Kammar i ämnet skall fatta beslut, — ett beslut, som för öfrigt icke skulle kunna leda till något resultat. Just denna omständighet utgör ett skäl för mig att, sedan Andra Kammarens beslut blifvit tillkännagifvet, blott an-

tyda, att om jag icke vidare skulle yttra mig i frågan, så bör detta icke från min sida anses såsom ett godkännande af förslaget. Då det nu är fåfängt att påkalla en allvarlig uppmärksamhet af Kamraren i denna fråga, så tror jag, att de, som icke äro nöjda med förslaget, göra bäst, om de låta majoriteten *ropa ja*, och sedan för egen del blott reservera sig. Det är nog möjligt, att majoriteten framdeles något changerar, när det afgörande beslutet skall fattas.

Herr Beckman: I afseende på hvad sista punkten af kodicillens 16 § innehåller, ber jag att få göra en anmärkning mot den näst sista talaren. Det synes mig vara bra oegentligt, då här ordagrannat står att "Lapparne skola akta sig att göra skada", att låta dessa ord betyda allenast att Lapparne skola akta sig att deras *renar* icke göra skada. Utan tvifvel afse orden all den skada Lapparne kunna göra vare sig omedelbart eller ock medelbart genom sina renar, således just detsamma som uttalas i 1 mom. af 9 §. Att kodicillen afser äfven den skada Lapparne sjelfva och icke allenast den, som deras renar göra, synes mig klart deraf, att bland föremålen för skada uppräknas äfven skogen, åt hvilken renarne väl icke egentligen, mig veterligen, kunna göra skada. Jemför man med kodicillens stadgande förslagets 3 §, så finner man förslagets stadgande så tillvida fördelaktigare för Lapparne, som sistnämnda § uttryckligen inskränker förbudet till växande skog.

Vidare synes mig kodicillens stadgande angående Lapplänsmännens pligt att tillse det Lapparne erhålla nödigt bete o. s. v. fullt uppvägas af den föreskrift, som innehålles i förslagets 24 §, jemförd dels med denna, dels åtskilliga andra hithörande §§, hvadan jag icke kan finna att förslaget i detta hänseende förminskar Lapparnes rätt.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Då en talare här med en viss ihärdighet vidhållit en tolkning af 16 § kodicillen, som synes mig vara oriktig och redan med skäl hemtade från sakens natur vederlagd, så ber jag att få tillägga ännu ett skäl, taget från kodicillen sjelf. Tolkningen gäller ordet *flyttning*, hvilket ords betydelse i nämnda § talaren velat inskränka till sjelfva öfverflyttningen från ena landet till det andra. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten derpå, att i 10 § kodicillen heter det, att Lapparne tillåtas att efter gammal sedvana *höst* och *vår* flytta med deras renhjordar öfver gränsen in uti ett annat rike. Der ser man hvilken tid, som är afsedd för öfverflyttningen; hvaremot det uti slutet af ifrågavarande 16 § heter, att de främmande Lappar skola noga akta sig, att de icke under sina flyttningar göra landets egna innevänare någon skada hvarken *vinter* eller *sommar* på skog, åker eller äng etc. Vill jag således, utan att gifva närmare akt på lagens mening, hålla mig till ordalydelsen i 16 § och derur hemta stöd för den mening, att stadgandet rörande skadegörelse icke afser hvilken tid som helst af hela året, så skulle jag snarare komma till motsatsen mot hvad den ärade talaren velat påstå; men då något stadgande om skadegörelse icke förekommer på annat ställe än detta, så är det klart, att det måste afse ej allenast tiden för sjelfva öfverflyttningarne, utan äfven den som ligger deremellan.

Grefve Wachtmeister, Hans: Då jag, liksom flere föregående talare, betvivlar möjligheten af, att Kammaren nu skall egna tillräckligt tålmod och uppmärksamhet åt denna fråga, för att kunna åstadkomma en grundlig kritik af förslaget och derigenom föranleda rättelse i de delar, som icke kunna gillas; då vidare flere talare sökt komma ifrån den brydsamma ställningen, dels genom en återremiss, hvilken skulle blifva liktydig med ett begrafvande af förslaget, enär Lag-Utskottet icke läser medhinna någon behandling af återremissen, dels ock genom att låta majoriteten "*ropa ja*", och sedan reservera sig; så hemställer jag om icke den lämpligaste utvägen vore att antaga Utskottets förslag. Den, som har några betänkligheter mot förslaget, kan ju låta dessa falla, dels emedan Utskottet ansett, att förslaget blott bör antagas för viss tid, dels emedan ett bifall i alla fall icke skulle leda till något resultat, då Andra Kammaren redan afslagit Utlåtandet.

Således anser jag, att Kammaren gjorde bäst, om Kammaren nu antog Utskottets förslag, endast med den förändring i 25 §, som Herr von Möller föreslagit.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels återremiss deraf; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva tunnit ja öfvervägande.

2:dra momentet.

Herr Nordström: Redan under mitt första anförande angående ifrågavarande vigtiga angelägenhet, eller Lapparnes i följd af förslaget blifvande nya ställning i förhållande till hvarandra på ömse sidor om gränsen, har jag haft tillfälle uttala min mening om den föreslagna *gemensamma ansvarigheten* och dess oförenlighet med sann rättvisa. Denna rättvisa fordrar, att "hvar skall sin sak ensam böta, och ej annans lott förverka", och ehuru ej mer än omkring 15 år förflutit, sedan de från fordna förhållanden härstammande dulgadräpsböterna aflystes från vår strafflag, är det dock ej skäl, att der åter införa något i principen liknande, därför att Norrmännen ifrigt det önska. Hvad jag nu så skildt här anhåller om att få anmärka, är, att enligt 4 mom. i denna § gemensam ansvarighet skulle kunna få utkrävas äfven i det fall, att skada genom rendjur skett å en nybyggares eller "fastboendes" *utmark* af den betydelse, att jordens innehafvare derigenom kommit i saknad af bete för sina hemdjur. Förut eller i 2 mom. är redan sagdt, att sådan ansvarighet skall drabba Lapparne inom distriktet för all skada utan undantag, som af deras renar göres å åker, äng, *utängsslätter*, växande skog eller hjortronland, derest den individuellt skyldige egaren eller bevakaren af rendjuren ej kan upptäckas. Då nu i fråga om ansvarigheten en skilnad här är gjord emellan *utmarker* och *utängsslätter*, hade det väl

varit nödigt, att med tydliga ord beteckna, hvori denna skilnad ligger, eller hvad som skall anses såsom utmark och hvad såsom utängsslått. Om utängsslått är en utmark, der ängsodling drifves och därför anses böra tagas i särskildt skydd, hvad är det då som rättsenligt kunde anses böra medföra liknande skydd äfven för utmark? Är specielt menniskoarbete derpå nedlagt, eller bör den vara på något sätt inhägnad, eller annorledes betecknad såsom en intaga från hela den öfriga vilda betesmarken, den Lapparne af ålder egt begagna? Jag vill nu ej uppehålla mig vid, huruledes dessa utmarker, betraktade såsom intagor, på ett slående sätt vittna om, huru litet man aktat Lapparnes urgamla servitutsrätt, eller rätt till markernas begagnande för sina näringars behof, då denna rätt på ett eller annat sätt kom i kollision med nybygges- och jordbruksintresset, som obegränsadt skulle befordras; men såsom mycket egen i sitt slag framstår den positiva rättsregel, som fordrar, att sedan man, utan afseende på Lapparnes rätt, tillegnat sig från deras urgamla marker det ena området efter det andra under namn af *utmarker*, all skada, som å dem under vissa förutsättningar göres af de rendjur, med hvilka Lapparne, *efter gammal sedvana* och traktatsmässigt bekräntad rätt, från andra sidan gränsen dit anlända för att åt rendjuren bereda bete, skall gemensamt ersättas af dem alla, de må veta eller icke veta, att den mark, på hvilken skadan skedde, numera vore att betrakta såsom utmark, ehuru den dittills tillhörde deras gamla, för alla öppna betesmark och intet i det yttre gifver tillkänna att den numera är att anse såsom fredlyst. Åtminstone mig förefaller det förmenta rättsliga i detta förhållande ofattligt, och därför kan jag ej annat än yrka afslag på 4:de momentet.

Må det tillätas mig, att i afseende å den gemensamma ansvarigheten ännu göra en anmärkning. Det heter, att skyldighet till ersättning af skada genom rendjur på "de fastboendes" egor skall åligga Lapparne inom distriktet gemensamt, derest *det ej kan utrönas* genom hvilkens eller hvilkas renar den blifvit förorsakad. Men om detta kunde *utrönas*, men den skyldige dock ej kunde *anträffas*, huruledes skall då förhållas? Efter bokstafven borde i sådant fall den gemensamma ansvarigheten förfalla; men huruvida detta i sjelfva verket är meningen, kan man, att sluta af det helas anda, dock betvifva.

Herr von Möller: Den siste ärade talaren tycktes hufvudsakligen stödja sitt yrkande om afslag derpå, att han icke ansåg ordet "*utängsslätter*" vara så betecknande eller vara något annat än "*utmark*". Med *utängsslätter* menas likväl sådana ängar, hvilka äro belägna närmare intill de hemman, som tillhöra nybyggarne, hvilka använda dem till höskörd. Jag tror äfven att ordet begagnas i de norra provinserna. I södra Sverige åter menas dermed vissa ängar, hvilka äro belägna i utmarken och hvilka begagnas till höskörd. Om ordet också icke finnes i kodicillen, så återfinnes likväl sjelfva saken i 16 § af densamma, der det talas om *åker och äng* i allmänhet. Här åter i 9 § 2 och 4 mom. författningsförslaget äro de från hemmanen på kortare eller längre afstånd belägna ängsmarker särskildt omnämnda.

Att den gemensamma ansvarigheten skall drabba äfven andra

Lappar, än dem, som anmält sig vilja i distriktet taga sitt tillhåll, grundar sig derpå, att dessa äro stadde på flyttning. Man måste nemligen observera, att i slutet af 3 mom. stadgas, att den gemensamma ansvarigheten eger rum endast i sådana trakter, *der distriktsindelning blifvit gjord*, men deremot icke annorstädes. Nu kunna Lapparne icke drifva sina hjordar så hastigt, utan måste under flyttningen stadna qvar inom ett distrikt, till dess hjordarne uthvilat och hemtat styrka. Lapparne äro kända af hvarandra, och om således skadeersättning utkräfvcs af den, som uppehåller sig inom ett distrikt, som en annan erhållit till betesmark, så kan den förre naturligtvis i sin ordning, om han är oskyldig, hålla sig till den skyldige eller de öfrige, som uppehålla sig inom samma distrikt.

Jag har endast velat lemna dessa upplysningar, på samma gång som jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Friherre Raab, Carl: Jag anser, att hela denna förordning är skrifven för att göra intrång på Lapparnes rätt. Jag har varit i tillfälle att förnimma detta vid diskussionen angående flera paragrafer, då de förklaringar, som lemnats, icke syntes mig vara nöjaktiga. Här har förut talats om, att det just varit på Lapparnes betesrätt, som största intrånget blifvit gjordt. En talare från Halland har velat förklara hvad som menas med utång. Förklaringen synes mig helt enkelt innebära, att man så mycket som möjligt vill söka inskränka Lapparnes betesrätt genom införandet af detta ord. En utång är ingenting annat än ett i en dalgång beläget stycke mark, som en nybyggare afnejar hvarje år för att erhålla mera hö. Men det är också påtagligt, att om denne nybyggare vill förhindra Lapparnes bete i sin trakt, så förklarar han större delen af dalen för en utång. På detta sätt gör man ett ganska betydligt intrång på Lapparnes rätt. Jag finner helt förklarligt, att nybyggarne för hvarje år allt mer och mer söka att gripa omkring sig, ty detta ligger i civilisationens natur. Sålunda finner man, att hvad som *i dag* begäres icke är något annat än hvad som *tiden sjelf* till vissa delar *fordrar*, och man kan derföre också vara helt förvissad om, att den rätt, som man i dag vill lemna Lapparne, är ofantligt mycket mera inskränkt, än den man lemnat dem genom 1751 års kodicill; ty sedan den tiden hafva nybyggare vuxit upp öfverallt i de trakter, der Lapparne fordom haft sitt tillhåll. Man må likväl icke förglömma, att Lapparne utgöra en del af Sveriges innevånare, och att de bebo trakter af Sverige, beträffande hvilka det vore en stor politisk förlust, om de blefve utödda, emedan ingen annan folkstam kan bebo desamma. Derföre måste man vara rättvis och laga så att detta utödande icke företages mera brådstörtadt, än tidsomständigheterna kräva. Amerikas fristater hafva funnit rättvist i civilisationens intresse att underhandla på grund af rätten; ty på rättvisans vägskaål måste allas intressen vägas för att skaffa aktning åt statens som individens handlingssätt.

Hvad frågan om den gemensamma ersättningsskyldigheten angår, har man här visserligen sagt, att Lapparne borde gemensamt vara ansvariga för den skada, som förorsakas. Men när man vill stifta en lag, så bör man likväl ställa den på en rättvis grund, och hade

man därför jemväl stadgat, att kolonisterna skulle vara gemensamt ansvarige för den skada, som de och deras hundar göra på Lapparnes renar, så skulle jag deri hafva instämt. Här kan man likväl icke undgå att fråga sig, huru kunna Lapparne erhålla ersättning för den skada, som nybyggarnes hundar förorsaka Lapparne. Om man vill stifta en lag, som så betydligt inskränker Lapparnes rätt, så bör man ställa sig på en så fullt rättvis grund, att icke tillämpningen af densamma blir, jag vill icke säga en förbannelse, men åtminstone ett hot mot dessa Lappars hela tillvaro, de äro dock svenska undersåter, och böra icke finna sig af Sveriges representanter så stjuvfmoderligt behandlade. Liksom Herr Nordström får jag därför förklara, att om man för Lapparne vill bestämma den gemensamma ansvarigheten, hvilken efter Sveriges lag utgör ett undantagsförhållande, så bör denna ansvarighet äfven vara ömsesidig och utsträckas äfven till kolonisterna.

På dessa skäl yrkar jag återremiss af detta moment.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet, dels återremiss deraf och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

3:dje mom.

Proposition på bifall till detta moment framställdes samt besvarades med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Herr Nordström begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som bifaller 3:dje momentet i § 9 af det uti Lag-Utskottets Utlåtande N:o 20 framställda förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren detta moment.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—48;
Nej—10.

4:de mom.

Herr Nordström:

Herr von Sydow: I anledning af den föregående talarens anmärkning vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att all den jord inom Norge, som skulle komma att blifva föremål för distriktsindelning, tillhör enskilde personer och att betet derstädes hittills varit gemensamt för Lapparne och de bofaste. Någon gräns emellan dessas betesmarker och dem, som skulle upplåtas åt Lapparne, kan man, då eganderätten till jorden tillhör de förre, icke med fog fordra, och den lär väl icke heller kunna uppdragas. Såsom förut är nämnt blifva Lapparne för öfrigt genom detta moment icke i någon mån satta i sämre ställning, än hvad de varit efter 1751 års kodicill. Jag anhåller således om bifall till momentet.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§ 10.

Bifölls.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: Mot beslutet beträffande denna paragraf, äfvensom sista momentet af den föregående, anhåller jag att få anmäla min reservation. I de föregående paragraferna har åtminstone ett sken af reciprocitet blifvit bevaradt, men äfven detta sken har här blifvit bortlagdt. Denna paragrafs stadgande gäller Norge, men beträffande Sverige finnes icke något motsvarande stadgande. De svenska Lapparne skulle dessutom kunna fällas *contumaciter*. Detta är ett så exceptionellt förhållande, att jag icke kan annat än deremot reservera mig.

Herr Nordström: Äfven jag anhåller att i detta hänseende få anmäla min reservation.

Herr Statsrådet Berg: Jag ber att få nämna, att enligt 13 § i detta författningsförslag skall, beträffande förbrytelser, begångna i Sverige, förfaras efter svensk lag. Om man skulle bibehålla full reciprocitet, hade således förbrytelser, begångna i Norge, också bort bedömas efter norsk lag; men som den norska lagen, vid frågor af denna beskaffenhet, föranleder mycken omgång, har just till förmån likaväl för Lapparne, som för de bofaste en modifikation i denna lag blifvit gjord, på det att undersökning om den skedda skadan genast skulle kunna företagas. Genom uteslutande af dessa modifikationer tror jag derfore sannerligen icke, att de svenska Lapparne skulle komma i en bättre ställning, eller undgå äfventyret att af

af norsk domstol kunna contumaciter dömas, utan att ens en sådan undersökning, som här blifvit föreslagen, i deras närvaro förut egt rum.

§§ 11—16.

Biföllos.

§ 17.

Herr Rydqvist: I 9 §, som redan blifvit godkänd af denna Kammare, hafva med ganska mycken omsorg alla de fall blifvit omnämnda, uti hvilka en Lapp, dels sjelf och dels genom sina renar kan tillfoga de fastboende någon skada. I 3:dje momentet af samma § har äfven blifvit stadgadt, att sker skada å egor af den i 2 momentet omnämnda beskaffenhet inom sådant uppsyningsdistrikt, hvarom i 6 § förmäles, och kan det ej utrönas, genom hvilkens eller hvilkas renar den förorsakad blifvit, åligger ersättningsskyldigheten de Lappar gemensamt, hvilka hafva sitt tillhåll i distriktet, äfvensom att ersättningsbeloppet jemte syne- och rättegångskostnader dem emellan skall fördelas i förhållande till det antal renar, hvarmed en hvar tillhör distriktet. Nu frågas, om icke rättvisan oeftergifligen påkallar, att alldeles enahanda bestämmelse, som blifvit fastställd och af Kammaren gillad beträffande Lapparnes och deras renars förhållande till de fastboende, skall ega rum med hänsyn till de fastboendes och deras hundars förhållande till Lapparne och deras renar. De förhållanden, då Lapparne kunna blifva käreande mot de fastboende, behandlas i den föreliggande 17 §, men denna 17 § rörande de fastboende motsvarar på intet sätt hvad i 9 § är stadgadt beträffande Lapparne. Här finner man alldeles icke något stadgande om en gemensam ersättningsskyldighet för den händelse, att man icke kan upptäcka genom hvilkens eller hvilkas hundar Lapparnes renar blifvit misshandlade, och denna paragraf, jemförd med de fyra särskilda momenten i den 9:de, är ganska knapphändig. För min del kan jag icke annat än på det varmaste påyrka, att rättvisa må skipas och att full reciprocitet således må ega rum mellan Lapparne och deras renar å ena sidan, och de fastboende och dessas hundar, å den andra. Derföre tager jag mig friheten föreslå, att denna 17 § må innehålla fyra momenter af följande lydelse:

1:o "Den, som olofligen faller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst 40 Riksdaler Riksmünt eller 10 Speciedaler, så framt icke förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Kan gerningsmannen icke upptäckas, åligger ersättningsskyldigheten och bötesansvaret de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet".

2:o "Om någon med uppsåt eller af groft vållande förorsakar, att renarne genom skrämskott, hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på deras rättmätiga uppehållsställen, eller söker dem

derifrån fördrifva, vare förfallen till enahanda ansvar, som här ofvan stadgadt är“.

3:o) “Blifva Lapparnes renar, då de på förutnämnda uppehållsställen sig befinna, eljest misshandlade af dervarande hundar, ersätte dessas egare den uppkomna skadan. Kan åter hundegaren ej upptäckas, åligger skadeersättningen de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet“.

4:o) “När någon Lapp etc.“ (lika med andra momentet i Utskottets förslag till § 17).

Jag anhåller om proposition på bifall till detta mitt förslag.

Herr Statsrådet Berg: Här har redan förut uppmärksamheten blifvit fästad å skilnaden emellan att ålägga de inom ett distrikt sig uppehållande Lappar gemensam ansvarighet för skada, som göres af deras renar, och att stadga sådan ansvarighet för de fastboende i afseende å förbrytelser, som kunna begås emot Lapparne eller deras renar, och man har dervid fullständigt framhållit det mindre lämpliga i ett stadgande i nyssnämnda syftning. Nu har, det oaktadt, den siste ärade talaren velat utsträcka ansvarigheten för de bofaste ända derhän, att, såvidt jag rätt uppfattat det af honom föreslagna stadgandet, till och med om en Lapp dödade eller skadade en annan Lapps ren, de fastboende skulle komma att stadna i ansvar derför, så framt de ej kunde utröna hvem som föröfvat den brottsliga handlingen. Detta torde dock medgifvas vara att gå allt för långt. För min del tror jag det icke ligga något obilligt deri, om man af Lappar, hvilka invandra i ett främmande land för att der söka bete för sina renar, såsom vilkor fordrar, att de ibland dem, som taga sitt tillhåll inom samma distrikt, skola åtaga sig att gemensamt utöfva tillsyn öfver de inom distriktet om hvarandra gående renarne, och sålunda äfven gemensamt upprätta den skada, som genom försummelse i denna tillsyn orsakas, men icke kunna derföre Lapparne gerna begära, att landets inom distriktet bosatte innebyggare skulle ikläda sig gemensamt ansvar för de förbrytelser, som der af någon utaf dem begås och ännu mindre för sådana, som föröfvas af andra, och om hvilka förbrytelser, de der ofta kunna förekomma på långt afstånd från den bofaste innebyggarens hem, denne ej har den minsta aning.

Herr Nordström: Den sednaste talaren yttrade, bland annat, att gemensam ansvarighet, i fall att skadegöraren personligen ej kunde anträffas, icke kunde i de uti 17 § förutsatta fall åläggas de “fastboende“, emedan de oftast befunne sig på långt afstånd från det ställe, der skadan timat. Men hvarföre skulle det i dessa fall vara mera orättvist eller obefogadt att utkräfvä en sådan af de “fastboende“, än uti de i 9 § omförmälda fall af Lapparne, som väl ock, till en del, kunde på stora betesdistrikter vara så spridda och befinna sig på sådant afstånd från orten, der skadan föröfvades, att de ej ens derom hade någon kännedom innan ersättningsanspråk mot dem väckas. Jag erkänner emellertid, att den ärade talarens bestridande af sådan ansvarighet understödjes af sjelfva rättsbegreppet;

hans misstag ligger, efter min tanke, deri, att den gemensamma ansvarighet, som han icke vill åläggas "de fastboende", finner han fullt behörigt att upprätthålla mot Lapparne. Mig synes det deremot uppenbart, att, om denna ansvarighet rättsenligt kunde åläggas Lapparne, den ock borde kunna utkrävas af "de fastboende". Den jagt mot rendjuren, som af "de fastboende" plägar genom dertill dresserade stora hundar och skrämskott utöfvas, kan dessutom lätteligen leda till vida större skada för Lapparne, än den, deras djur tillskynda de förra genom betande på en "utmark" eller i en växande skog. Det anförda skälet mot den af en annan ärad talare föreslagna gemensamma ansvarigheten för "de fastboende" i de uti 17 § omförmälda fall, väger derföre i min tanke icke mycket, aldränst om man betänker, att sjelfva reciprociteten redan fordrar, att, om den gemensamma ansvarigheten skall utkrävas i det ena hänseendet, den ock borde vidhållas i det andra.

Från Norrmännens sida har man ock hittat på helt andra skäl för att bibehålla oftannämnda ansvarighet för Lapparne, under det man vägrat att ingå derpå i afseende på "de fastboende". Det saknar icke sitt intresse att genomläsa det yttrande om denna punkt, som förekommer i norska Regeringens utlåtande af den 15 Oktober 1867 (ss. 63 ff.). Man erhåller der den upplysning, att första initiativet till detta "extraordinarie rättsmedel", såsom orden falla, togs af svenska Regeringen, som genom Kongl. brefvet den 4 November 1817 till landshöfdingen i Norrbottens län först anbefallde det till användande, men att man likväl på norsk sida till en början dragit i betänkande att begagna sig deraf. Denna upplysning är af intresse äfven ur den synpunkt, att man deraf finner, hvilken relativt liten utveckling de konstitutionela begreppen ännu då hos oss hade uppnått, då man ansåg det behörigt, att genom ett Kongl. rescript för vissa delar af riket och dess befolkning utan Riksdagens medverkan fastställa till efterrättelse en lag, som så djupt ingrep både i civil- och kriminalrätt; och att det icke kommit till full tillämpning, bevisar å sin sida, huru kraftigt rättsbegreppet i sig sjelft reagerar mot afvikelser derifrån.

Detta må emellertid nu lemnas derhän, och till granskning i stället upptagas ett betonadt skäl bland dem, på hvilka Norrmännen stödja sin vägran att ingå på solidarisk ansvarighet för "de fastboende". I sitt utlåtande af den 2 Februari 1869 (Handl. s. 137) medgifver norska Regeringen, att de stora hundar, som "de fastboende" till värn för egna hemdjur mot rofdjur och främmande kreatur pläga på sina gårdar underhålla, fått den ovanan att förfölja äfven renhjordarne vida utöfver hemjordens egna gränser, samt dels ihjälbita dels jaga renar in i vildmarken, och att hundarnes egare stundom uppsätligen, stundom genom grof vårdslöshet och oaktsamhet dertill äro vållande; men det bestrides dock, att derpå någon solidarisk ersättningsskyldighet för någon Lapparne sålunda tillskyndad skada skäligen kunde grundas, emedan hundarne hålla sig hvar på sin gård och låta sig af Lappar likaväl som af egaren och hans grannar "individualiseras" och efter beskrifning igenkännas. Då man likväl härvid betänker, att för en sådan *individualisering* det måste förutsättas,

att de med så beskaffade, erkända ovanor besvärade hundar någon längre tid tillhöra samma egare, att de Lappar, som för året med sina renhjordar ankomma till distriktet, äro desamma som åtskilliga år tillföre, att renvaktarne ej heller ombytas eller till andra distrikt förflyttas, och att Flyttlapparne således verkligen haft tillfälle att blifva bekanta med förhållandena på orten och särskildt att för sig individualisera hundarne, såsom Norrmännen antaga; men sådana förutsättningar likväl för ingen del kunna såsom gifna och af verkligheten motsvarade antagas, så förfaller ock, åtminstone efter mitt omdöme, allt det väsendtliga, som man åt sådana skäl från norsk sida velat tillägna, och dermed alltså ock sjelfva skälen; följande häraf att, om man, obesvärad af hvad sjelfva rättvisan och rättsbegreppen uti denna fråga bjuda och stadga, vill fastställa en solidarisk ansvarighet uti ifrågavarande afseende för den ena sidan, den ock borde stadgas för den andra. Det är derpå Herr Rydqvists förslag går ut, och kan jag för min del ej finna annat, än att det är välgrundadt.

Herr Rydqvist: För min del kan jag icke heller fatta konsekvensen af hvad den näst siste talaren yttrade. Jag kan icke förstå, huru man kan finna det rättvist att ålägga alla inom distriktet varande Lappar gemensam ersättningsskyldighet för derstädes af renar föröfvad skada, då man ej kan få rätt på egaren till den eller de renar, som vållat skadan, på samma gång som man nekar att stadga enahanda gemensamma ansvar för jordegare inom distriktet, ifall skada blifvit af dessas hundar renarne tillfogad, och man icke kan upptäcka hvem som är egare till den hunden, som vållat skadan.

För mig är det ofattligt, hvari denna skilnad kan besticka sig, ty det synes mig alldeles klart, att, då de distrikter, inom hvilka Lapparne flytta med sina renar, utgöras af högst vidsträckta marker, så måste det vara för Lapparne omöjligt att kunna så öfvervaka sina hjordar, att de städse kunna vara i stånd att hindra dem från all skadegörelse på nybyggarnes mark. Nu säger man, att, då man icke kunnat taga reda på hvilka som äro egare till de renar, hvilka förorsakat skada, så skola de Lappar, som uppehålla sig i distriktet, gemensamt ansvara för skadan. Men då borde väl ock förhållandet vara detsamma med egarne till dessa troligen särskildt för ändamålet dresserade hundar, hvilka misshandlat renarne. Jag har visserligen icke särskildt sett uppgifvet, att dessa hundar äro inkom för ändamålet dresserade, men det vill förefalla högst troligt, att så verkligen är förhållandet. Äfven om det nu skulle lyckas Lapparne att fasttaga den eller de hundar, som misshandlat deras renar, så är sannolikt hela racen så lika, att endast den, som är i daglig beröring med dem, kan känna igen dem. I fall då hundegaren blifver saklös för den skada hans hund förorsakar, när Lappen ej är i stånd att säga hvem som är egare till hunden, så är det ej sannolikt, att egaren skall sätta något märke på hunden, utvisande hvem som är hundens egare. Ett af de två, antingen duger icke hela denna gemensamhetsprincip, fastän Kammaren redan godkänt densamma, eller också måste man tillämpa den konsekvent och således jemväl iakt-

taga Lapparnes rätt samt ej låta dessa blifva offer för den andra sidans mest ohemula påståenden. Jag vill inskränka mig härtill och påyrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

Herr von Möller: Att skrifva lagförslag måste i sanning vara svårt, det synes af den föregående diskussionen, och äfven af den siste talarens förslag. Den lag, vi nu hafva till pröfning, har varit granskad af den svenska och norska Regeringen och nu sednast af Lag-Utskottet, och tillfredsställer likväl icke alla.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på första raden uti 17 § och på den fördel, som derigenom är tillerkänd Lappen emot förr. I det plenum, då vi började behandlingen af denna fråga, framhöll en talare från Stockholmsbanken det förhållandet, att Högsta Domstolen i Christiania förklarar, att den icke funnit stadgadt något straff för den hvilken sköt en annans ren, men enligt den nu föreslagna lagen gör sig hvar och en, hvilken olofligen faller eller misshandlar Lapparnes renar, utom full ersättning för skadan, förfallen till böter af högst 40 R:dr.

Den siste talarens förslag till ändring af denna paragraf innehåller också små svagheter såsom allt menskligt.

I 1:sta momentet säges:

“Den, som olofligen faller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst 40 Riksdaler Riksmünt eller 10 Speciedaler, så framt icke forseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Kan gerningsmannen icke upptäckas, åligge ersättningskyldigheten och bötesansvaret de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet“.

Annu tror jag icke, att den lag, hvilken vi genomgått, innehållit något stadgande derom, att för en människas förbrytelse alla andra närboende skola ansvara. Det är blott för den skada renarne göra som det, ifall renens egare icke kan upptäckas, skulle åligga alla Lappar inom distriktet att gemensamt ansvara, men alldeles icke är det sagdt, att dessa skulle hafva någon gemensam ansvarskyldighet för den skada någon ibland dem kan göra, och jag tror, att det vore en förfärlig rättsprincip man genom ett sådant stadgande ville göra gällande.

3:dje momentet yrkar Herr Rydqvist skulle erhålla följande lydelse:

“Blifva Lapparnes renar, då de på förutnämnda uppehållsställen sig befinna, eljest misshandlade af dervarande hundar, ersätte dessas egare den uppkomna skadan. Kan åter hundegaren ej upptäckas, åligge skadeersättningen de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet.“

Således skulle ansvarsskyldighet åligga dem äfven om de icke hafva några hundar — kan det ligga någon rättvisa i ett sådant stadgande? Troligen har icke den ärade talaren menat, att de, som bo i distriktet, skola ansvara för hvad andras hundar gjort, men jag säger detta endast för att visa huru svårt det är att skrifva lagar, och det är heller icke så lätt att uppställa tillfredsställande förslag till

förändringar i dem. Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen och dels af Herr Rydqvist, att densamma skulle erhålla följande förändrade lydelse:

1:o) "Den, som olofligen fäller eller misshandlar Lapparnes renar, skall, utom full ersättning för skadan, böta högst 40 Riksdaler Riksmünt eller 10 Speciedaler, så framt icke förseelsen efter allmän lag medför högre ansvar. Kan gerningsmannen icke upptäckas, åligge ersättningsskyldigheten och bötesansvaret de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet".

2:o) "Om någon med uppsåt eller af groft vållande försakar, att renarne genom skrämskott, hundar eller på annat otillbörligt sätt ofredas på deras rättmätiga uppehållsställen, eller söker dem derifrån fördrifva, vare förfallen till enahanda ansvar, som här ofvan stadgadt är".

3:o) "Blifva Lapparnes renar, då de på förutnämnda uppehållsställen sig befinna, eljest misshandlade af dervarande hundar, ersätte dessas egare den uppkomna skadan. Kan åter hundegaren ej upptäckas, åligge skadeersättningen de personer gemensamt, hvilka äro bofaste inom distriktet".

4:o) "När någon Lapp etc." (lika med andra momentet i Utskotets förslag till § 17).

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till paragrafen och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 18 och 19.

Biföllos.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Grefve Mörner, Carl Göran: För åtskilliga år sedan framlade den svenska Regeringen för den norska ett förslag till gemensam lag för dessa begge riken om verkställighet i det ena riket af domar fällda i det andra. Denna lag, hvarigenom svenska och norska män ställdes i fullkomlig paritet med hvarandra, afslogs från norsk sida. Mig synes, att det nu hade erbjudit sig ett lämpligt tillfälle att åter väcka denna fråga, enär ett förhållande inträffat, der, såsom det vill synas af detta förslag, Norrmännen äro benägna att medgifva tillämpningen af nyssnämnda princip i ett fall, då den skulle bereda dem fördel. Sedan det af mig omnämnda lagförslaget blifvit af det norska Storthinget förkastadt, så väcktes fråga om en för Sverige och Danmark gemensam lag af enahanda innehåll. Och en sådan lag kom till stånd, hvilken än i dag eger gällande kraft. För min del kan jag icke inse vigten för oss Svenskar, att nu antaga

denna partiela lag, utan det rätta hade varit, att det hela hade på nytt kommit under pröfning och jag hoppas, att, då denna fråga förekommer till slutligt afgörande, den svenska representationen måtte veta att häfda landets rätt i förhållande till Norge.

Herr Nordström: Jag ber få gifva tillkänna, att jag till alla delar instämmer i Grefve Mörners sednaste anförande.

§§ 20—24.

Biföllos.

§ 25.

Herr von Möller: De af Kammarens ledamöter, hvilka tagit del af de vid detta betänkande fogade reservationer, torde hafva funnit, att jag tillika med åtskilliga andra af Lag-Utskottets ledamöter reserverat mig mot denna punkt samt på hvilka grunder reservanterne stödt sitt yrkande om det af dem till denna paragraf föreslagna tillägg. Till de skäl, hvilka innehållas i reservationen, ber jag få foga följande. Det första förslag, som från svenska Regeringen utgick, upptog icke denna paragraf. Det skäl, som föranledt Regeringen att sedermera i förslaget införa denna paragraf, återfinnes väl i den Kongl. propositionen, men jag kan för min del icke inse, att denna paragraf är tillfredsställande, och då jag hittills understödt detta lagförslag, så har det skett under den förhoppning, att Kammarerna måtte gilla reservanternes förslag i den nu föreslagna paragrafen. Och anhåller jag att nu få uppläsa paragrafen med den lydelse, som den enligt reservanternas förslag skulle erhålla: "Der i ettdera af rikena å något visst område vid kusten eller inne i landet renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det området ej vidare må till sådant ändamål begagnas mot det att erforderlig betesmark Lapparne anvisas på annan landsträcka, som dertill finnes tjenlig. Betesmark, som sålunda blifver Lapparne anvisad, skall sedermera icke vara underkastad intrång genom rödjning, odling eller på annat sätt, utan alltid få af Lapparne till deras renars underhåll oförkränkt begagnas." Genom detta tillägg har man åt denna nation betryggat en tillvaro och den kan således ej undanträngas från fjell till fjell. Den har fått sig anvisad en betesmark, der den kan få vara i lugn med sina renar, och från norsk sida måste man iakttaga det samma som från svensk, nemligen att uppdraga en gräns mot odlingen. Det är visserligen sannt, att Andra Kammarerna afslagit denna lag, men det var blott med sexton röstes öfvervigt, alla de öfriga röstade för lagen med detta tillägg. Jag får därför anhålla om proposition på det förslag till denna paragraf, som jag hade den äran att uppläsa.

Friherre Nordenfalk: Då jag instämt uti den af Herr von Möller jemte flera af Lag-Utskottets ledamöter afgifna reservation

vid denna paragraf, så anhåller jag att få yttra några ord i frågan. Jag tror, att det möter ganska stora svårigheter, att på norsk sida uppdraga sådana gränslinier, som de hvilka vi på svenska sidan uppdragit. Dessa svårigheter härleda sig från landets beskaffenhet, från de djupa fjordar, som gå in ända emot fjellryggen. Men oakadt dessa svårigheter måste man dock söka att en gång kunna fastställa dylika gränser, enär man icke på annat sätt kan för framtiden bereda en betryggad tillvaro för de Lappar, som nu finnes, och ännu mindre för ett möjligen blifvande större antal. Af den karta, som varit för Kammarens ledamöter tillgänglig, synes tydligen, att inom de trakter af Tromsö amt, som varit undersökta, distriktsindelningen kan göras så, att, om de nuvarande distrikten utbytas emot andra närmare fjellen, dessa sednare kunna blifva sådana, att Lapparne kunna der få utrymme att existera. Af de i komitéens betänkande anförda förhållanden synes tydligt, att det *icke* är nödigt att renarna komma till hafvet, derest de ej längre få bete på öarne. För min del tror jag, att det är så mycket nödvändigare, att den största försigtighet iakttages vid det utbyte af de särskilda områdena som paragrafen ifrågasätter, som deri heter, *icke* att Lapparne skola i utbyte erhålla *lika god* betesmark, utan endast *erforderlig* sådan. Om jag t. ex. tänker mig, att Lapparne nu hafva ett distrikt, som lemnar tillräckligt bete för 10,000 renar, ehuru derå för närvarande blott finnas 5,000, så kunna Lapparne blifva skyldiga att utbyta detta distrikt emot ett annat, som är tillräckligt för det dåvarande antalet af deras renar, men ingalunda för 10,000. hvadan Lapparne lätteligen ofta kunna komma att förlora på bytet. Om de vidare få detta distrikt utbytt emot ett annat, som är beläget ännu högre upp emot fjellen, der betet dessutom sednare på sommaren blir tillgängligt, så förlora de både i kvantitativt och kvalitativt hänseende. Jag anser det vara af så stor vikt att förebygga möjligheten af detta förfarande, att jag icke anser lagen böra antagas annat än med det af reservanterna föreslagna tillägg till denna paragraf. Om Kammaren sedan finner lämpligt att dertill lägga uppsägningsrätt, så låter detta sig visserligen göra, men jag tror, att nu ifrågasatta tillägg kan göra uppsägningsrätten öfverflödig. Jag yrkar bifall till paragrafen med det af reservanterna föreslagna tillägg.

Herr von Koch: När jag afstod från yrkandet om afslag på 1 §, så gjorde jag det under förutsättning, att reservanternas förslag till den nu föredragna paragrafen skulle antagas, äfvensom att vid 28 § icke reservanternas, utan Utskottets förslag skulle bifallas, så att uppsägningsrätt måtte ega rum. Jag utvecklade då skälen för dessa åsikter. Jag instämmer nu i deras yrkande, som anhållit om bifall till den på pag. 35 förekommande reservation. Jag begagnar detta tillfälle för att förklara, att orsaken att jag icke yttrat mig vid de föregående paragraferna, varit den, att jag alltid förutsatt, att denna paragraf skulle ändras.

Då jag icke vidare tänker begära ordet under denna diskussion, ber jag att med anledning deraf, att åtskilliga af Kammarens ledamöter, hvilka uppträdt till Lapparnes försvar, förutsatt, att denna stam

kommer att gå under, få säga, att det väl är möjligt, att den går under, men att jag vill hoppas, att det måtte ske endast till följd af *inre* eller själsodling, som gör, att de finna, att de icke längre kunna lefva i nomadtillståndet, utan inflytta och införlifva sig med oss andra svenskar. Men intill dess tror jag, att man väl må vara tacksam, att någon vill bo i Lappmarken, enär jag tror, att de der göra oss mycket godt, samt att inga andra skulle vilja bosätta sig der.

Herr Nordström: Försvvararne af ifrågavarande lagförslag hafva åtskilliga gånger tillförene under diskussionen sökt stöd för sina meningar från 1751 års kodicill, hvilken de ansett öfverträffas af det förra. För den nu föredragna 25 § skulle emellertid något stöd ej kunna sökas från kodicillen. Den är alldeles ny och en af de mest ingripande i Lapparnes urgamla rättigheter. Uti det från komitéen år 1866 utgångna förslag lydte densamma sålunda: "Konungen eger föreskrifva, att ö, halfö, eller annat område vid kusten, der renars underhåll medför alltför stor olägenhet för den jordbrukande befolkningen, ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark åt Lapparne anvisas på landssträckor längre in i landet, hvilka anses dertill tjenliga." Uti Regeringens nu framlagda förslag är åter dess lydelse denna: "Der i ettdera af rikena är något visst område *vid kusten, eller inne i landet*, renars underhåll pröfvas för den jordbrukande befolkningen vara i synnerlig mån betungande, kan Konungen förordna, att det området ej vidare må — — — — — tjenlig".

Såsom redan under diskussionen öfver frågan i sin allmänhet i förrgår blifvit anmärkt, skulle Lapparne i följd af denna paragraf kunna beröfvas det ena området efter det andra, alltefter som jordbruksintresset förstode att mer och mer göra sig gällande; och då beslutet om indragningen inom hvarterdera riket skulle få bero af det rikets Regering allena, der området låge, och således ock förnämligast komme att bero af uppfattningen af intressena, sådana de der förekomma, ehuru det väl icke borde kunna bestridas, att så beskaffade indragningar beröra äfven Lapparnes på den andra sidan traktatsmässigt garanterade rätt, så blifva betänkligheterna mot godkännande af denna paragraf allt flera och större. Komitéen ville dock inskränka denna indragningsrätt till öarne och områdena vid kusten, då deremot Regeringen genom tillägg i förslaget af orden: "eller inne i landet", gifvit denna rätt en nära nog obegränsad utsträckning och gjort den användbar på hvilken del af de Lappska betesmarkerna som helst. Man synes emellertid tro sig hafva uppfyllt all rättfärdighet derigenom, att för det indragna området ersättning blifvit utlofvad uti erforderlig betesmark på annan tjenlig landssträcka; men då man betänker, att alla de Lappska betesmarkerna utan undantag af gammalt varit och traktatsmässigt äro Lapparne förbehållna, samt således redan nu tillhöra dem kollektivt, så visar det sig huru fullkomligt illusorisk denna ersättning i själfva verket komme att blifva, och att löftet derom i verkligheten eger samma betydelse, som om en granne uti ett byalag, hvilken funne sig besvärad deraf, att en annan granne låter sina kreatur gå i bete i närheten af en nyodling, som den förra

på byns gemensamma utskogsmark fått upptaga, förklarades berättigad att intaga äfven marken deromkring, och den sednare hänvisades till ersättning för sin förlorade betesrätt i någon annan del af de egor, som honom redan förut tillhöra. Man kan ej förklara detta märkvärdiga förslag ur annan synpunkt, än att vederbörande dervid utslutande tänkt på nybyggarnes och jordbrukets intressen och alldeles förbisett Lapparnes urgamla rättigheter i Lappmarkens jord. Det är för öfrigt ej någon egentlig expropriation, som i 25 § afses; en sådan omtalas först i 26 §, och äfven här förekommer det anmärkningsvärda, att, då i allmänhet expropriationsrätt kan tagas i anspråk endast för *allmänna behof*, den här medgifves till förmån för *enskilda* jordbrukare emot Lapparne, hvilka på den i dessa två paragrafer betecknade väg lagligen skulle allt mer kunna från hafskusterna och de bättre betesmarkerna trängas upp mot högfjellarne i norden, der betet aftynar och förknappas, och der slutligen undergång ej allenast af deras renhjordar, utan ock af dem sjelfva blefve deras lott.

Den utlofvade ersättningen uti de i 25 § omförmälda fall, ehuru af ingen effektiv betydelse i verkligheten, förtjenar dock ur en annan synpunkt mycken uppmärksamhet. Den utvisar nemligen ett medvetande af, att de föreslagna åtgärderna innefatta ett intrång i Lapparnes gamla rättigheter. Under loppet af diskussionen öfver ämnet har jag förut haft tillfälle att antyda dem, och jag utbeder mig att ännu engång få göra det. Äldre bebyggare af den stora landssträcka, som i vår äldre historia kallas Fin- eller Lappmarken, än Skandinaviens germaniska folkstammar, voro Lapparne ock med full rätt att anse såsom egare af detta stora landområde. När sedermera Svenskar och Norrmän satt sig i besittning af betydliga delar af Lappmarken och bragt de derpå boende Lappar under sin öfverhöghet, uppstod ett dubbelförhållande med dessa Lappars ställning till sina gamla marker. Lapparne inom hvardera riket förblefvo till en början orubbadt i besittning af de marker, som med samma rike blifvit inkorporerade, och uti Lappmarkerna i det andra fingo de såsom en servitutsrätt tillgodonjuta den för deras näringsfång så nödiga betes- och skytterätten. Deras rätt till Lappmarkerna i det rike, hvars undersäter de äro, är således eganderätt på historisk grund, och deras rätt i Lappmarkerna i det andra riket är en servitutsrätt, som äfven är en sakrätt. Ville någon häremot anmärka, att deras gamla eganderätt gick genom eröfringen af markerna förlorad. så må derpå svaras, att den allmänna folkrätten mellan de kristna staterna längst för detta antagit såsom grundsats, att eröfringen icke gör någon rubbning i eganderätt eller besittningsvilkor i afseende å de enskilda tillhörande fasta egendomar, som jemte landområdet genom eröfringen i politiskt hänseende öfvergår till den segrande staten; och som det ej heller nödvändigt ingår i begreppet eganderätt, att den skall vara individuel, utan äfven kan vara kollektiv eller gemensam för flere -- såsom exempelvis ännu i dag häradsallmänningar, oskiftadt arfsbo, många andra förhållanden att förtiga -- så ligger uti den omständigheten, att Lappmarkerna icke varit i afskiljda lotter utskiftade på familjerna eller individerna, ej heller något, som med begreppet eganderätt vore oförenligt; kommande härtill, att sjelfva de

näringfång, Lapparne på sina marker kunna bedrifva, voro och äro af beskaffenhet att ej medgifva ett sådant markernas utskiftande. Deremot hade det varit ej allenast möjligt, utan ock af största vigt, att på svenska sidan så väl som på den norska de gränslinier blifvit bestämda, der Lappmarkerna skulle anses vidtagna och således jordodling och nybyggesanläggningar upphöra. Att så ej skedde i äldre tider, efter det Lappmarkerna blefvo föremål för sina grannars eröfringsbegär och gränserna i politiskt hänseende emellan Svenskar och Norrmän ordnades, må till någon del kunna tillskrifvas utvecklade insigter och begrepp i ekonomiska och andra hänseenden; men att man i en sednare tid, och till och med ännu i den som är, icke kommit till klar insigt deraf, är mera oförklarligt. Man erkänner väl, att äfven Lapparne för sina personer och sin lösegendom böra åtnjuta skydd; men man glömmar, att de böra skyddas äfven vid sin historiska eganderätt i de marker, på hvilka de inom det land de politiskt tillhöra bo och idka sina näringsfång, och vid den rätt i afseende å samma näringsfång, som dem, enligt fastställda traktater, inom Lappmarkerna på andra sidan om gränsen tillkommer. Det borde finnas i Sverige en gräns bestämd, hvarutöver nybyggesanläggningar mot Norden ej skulle få sträckas; det borde finnas en dylik i Norge, och den ömsesidiga servitutsrätten för Lapparne derefter ordnas. Att sådana gränsuppdragningar låte sig verkställa, kan man finna af de distriktsindelningar, om hvilka i föreliggande förslag talas, och som, efter hvad upplyst blifvit, redan på norska sidan skola vara under verkställighet; och min öfvertygelse är den, att, innan sådana begränsningar af nybyggesanläggningar blifvit fastställda, dessa tvister och klagomål öfver intrång och våld, som nu så ofta förekomma emellan Lappar och nybyggare både inom hvardera riket för sig och på hvardera sidan om rikenas gräns, icke skola uteblifva. Det nu ifrågavarande lagförslaget deremot finner jag, för min del, icke vara egnadt att aflägsna dessa klagomål och tvister, utan tvärtom att gifva anledningar till förökade sådana, och tillstyrker derföre afslag.

Herr Friherre De Geer: Jag anhåller att få förena mig med de talare, som yrkat, att till denna § måtte göras det tillägg, som af reservanter blifvit föreslaget. Genom detta tillägg skulle man, i den mån paragrafen tillämpades, komma att vinna den fördel, att äfven i Norge skulle bestämmas vissa Lappmarker, som åtminstone för det närvarande antalet Lappar innefattade tillräckliga betesmarker, vid hvilkas innehavande de för alltid voro betryggade. Detta är efter min tanke den enda praktiska lösningen i afseende på betesrätten, som är möjlig. Här har blifvit yttradt den förmodan, att denna paragrafs skulle blifvit betydligt försämrad uti Kongl. Maj:ts proposition vid jemförelse med hvad komitéens förslag innehöle, derigenom att i paragrafen blifvit inskjutet, att den jemväl skulle afse förhållandena inne i landet. Detta tillägg har likväl sin tillräckliga förklaringsgrund i behovet af reciprocitet, som den siste talaren framhållit såsom af synnerlig vigt i denna lagstiftning. Såsom paragrafen ursprungligen var redigerad, talades der endast om ö eller halfö, och den skulle då icke haft någon tillämpning på Sverige, hvilket således skulle varit förhindradt att göra någon så-

dan begränsning af Lappmarken som den, hvilken komme att verkställas i Norge. För öfrigt är det naturligt, att om man anser den betesrätt, som tillkommer Lapparne, synonym med eganderätt till jorden, så är hvarken denna § eller författningen i sin helhet i någon mån tillfredsställande. För min del tror jag icke, att Lapparnes anspråk kunna sträcka sig längre än att de få sig tillförsäkradt tillräckligt bete för sina hjordar; och detta kan stå tillsammans med de fasta innevärnarnes ej mindre befogade rättsanspråk.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Den näst siste talaren yttrade, att något stadgande motsvarande den 25 § i lagförslaget icke skulle finnas i 1751 års kodicill. Så är dock icke förhållandet, ty 16 § i nämnda kodicill stadgar redan i afseende å inbördes förhållandet Lappar emellan, att vid trängsel emellan de Lappar, som skatta för landet, och främmande Lappar, dessa sednare skola kunna "till bekvämlige ställen" anvisas. Af den siste talaren har redan blifvit förklarad grunden till den förändrade lydelse, som denna paragraf erhållit i Kongl. Maj:ts proposition mot hvad komitéen föreslagit. Då det af reservanterna förordade tillägg synes mig innebära endast ett förtydligande eller närmare bestämmande af hvad denna paragraf innehåller eller af mig anses böra innehålla, ber jag att äfven få förorda reservanternas förslag.

Herr Nordström: Under sitt sednaste anförande anmärkte Hans Excellens Herr Friherre De Geer bland annat, att, om man ville utgå från den synpunkt att Lapparne till sina betesmarker skulle hafva eganderätt, borde det visserligen medgifvas, att lagförslaget kunde gifva anledning till många anmärkningar. Jag vågar icke desto mindre mot honom vidblifva min förut yttrade mening, att en historisk eganderätt till dessa marker verkligen tillkommer Lapparne, och ånyo åberopa den utredning af förhållandet härmed, som jag förut sökt afgifva. Inom en stats område kunna herrelösa marker ej tänkas såsom befintliga. De tillhöra Kronan, om de ej kunna bevisas tillhöra enskilde. Kronan har emellertid aldrig gjort anspråk på Lappmarkerna, hvarken såsom allmänningar eller ur annan än politisk och territorial synpunkt. Men historiskt känt är, att Lapparne egde och disponerade öfver dessa marker, innan de delvis kommo under Sveriges och Norges öfverhöghet, och då eganderätten till fast egendom enligt folkrättens grundsatser icke rubbas genom eröfringens rätt, ehuru den politiska öfverhögheten i afseende å staten derigenom kan förändras, måste ock deraf följa, att de Lappar, som jemte sitt landområde genom eröfringen komma under svensk öfverhöghet, likasom ock de, som af samma anledning kommo under norsk sådan, dock principenligt förblefvo för sig och sina efterkommande i afseende å sina marker vid samma rätt, som de egde före eröfringen. Det är mig ganska väl bekant, att dessa åsichter icke faktiskt erhållit fullt erkännande hvarken i Sverige eller i Norge; men då fråga nu är om, att tillerkänna nybyggare och kolonister på dessa marker till och med bättre rätt, än Lapparne sjelfva, torde det ej vara i otid, man åter påminner om dessa förhållanden och

grundsatser, och om den urminnes häfd, Lapparne i dessa afseenden kunna återropa. Det är urminnes häfd, säger vår lag, der man någon fast egendom eller rättighet i så lång tid oqvald och ohindrad besuttit, att ingen minnes, eller af sanna sago vet, huru hans förfäder eller fångesmän dertill komne äro; och ehuru den af lätt insedda skäl ej gäller inom samma by och tegskifte, och ej helier byar emellan uti öppen skog och mark, utan rå och rör eller annan bolstada skilnad, är dock denna possessionstitel i folkrättsligt hänseende af den största vigt och betydelse. Den princip, hvarifrån den utgår, eger full tillämplighet äfven på Lapparnes ställning, och aldraminst kan den erkänna som rätt, att Lapparne till förmån för inträngande kolonister finge drifvas från sina urgamla, för deras näringslif behöfliga, betesmarker mot förespeglad ersättning på annan landsträcka af dessa samma marker, det vill säga af marker, hvilka de allaredan förut och af gammalt ega. Att en så beskaffad anordning skulle under tidens lopp kunna medföra deras fullständiga undergång såsom folkstam, torde väl af ingen kunna bestridas.

Samme högtärade talare yttrade i dag, likasom det ock blifvit sagdt åtskilliga gånger tillföre, att vi måste åtnöja oss med hvad vi kunna få, enär Norrmännen ej vilja gå in på andra koncessioner. På mig gör ett sådant förklarande ett ganska nedstämmade intryck. Är det då allaredan kommet derhän, att vi svenskar, ett folk af fyra millioner och några hundra tusen människor, skola nöjas åt hvad våra bröder Norrmännen, ett folk af omkring en million sjuhundra tusen människor, vilja åt oss i gemensamma samhällsvigtiga angelägenheter koncedera? Jag tror det ej; deras vägran i detta afseende bevisar i min tanke endast att saken ännu ej är mogen till afgörande. Norrmännen hafva utan tvifvel en lika varm uppfattning af rätt som vi, och all anledning är att tro, att de efter ytterligare öfvervägande skola medgifva hvad de ännu anse sig böra vidhålla. Må saken derfore få stå an och kodicillen af år 1751 tills vidare förblifva vid kraft.

Grefve Mörner, Oscar: Jag är desto värre olycklig nog att icke kunna anse den af reservanterne föreslagna förändring utgöra någon förbättring; jag kan ej anse det ens såsom en åttondels förbättring utan finner det i allo vara en försämring. Om man besinnar hvilken klagan som föres redan nu deröfver att det är trängsel och svårt för de fastboende att finna utrymme till följd af den mängd Lappar, som från svenska sidan årligen ditkomma, så skall man nog finna att denna paragraf snart skall komma att tillämpas. Hvad angår tillkomsten af paragrafen, så finner man att den är en ordagrann öfversättning af det i slutet af Kongl. propositionen intagna af norska Regeringen sist afgifna lagförslag. Jag vill icke ifrågasätta att man skall borttaga paragrafen helt och hållet, men jag bestrider att det af reservanterna i all välmening föreslagna tillägget måtte inflyta deri; ty hvad skulle följden deraf blifva? Jo, det är min öfvertygelse att, om sådant sker, skall följden blifva en obotlig skada för Lapparne. Vi skola nemligen ihågkomma att anvisandet af annan erforderlig betesmark väl skall afgöras utaf norska embetsmän, som visst kunna vara mycket förträfflige, men att de, hvilka egentligen

komma att verkställa detta anvisande, blifva de fastboende med vederbörande länsman eller fogde, och då de veta att dessa marker för all framtid blifva undantagna, så skola de helt säkert komma att ställa så till att, med bästa vilja hos de högre norska myndigheterna, som dock äro långt aflägsna, dessa marker blifva de aldra sämsta och sådana som Lapparne sannerligen icke äro betjenta med. Antager man paragrafen sådan som den i Kongl. Maj:ts proposition finnes uppställd, så kommer visserligen utbyte af betesmarker att ega rum, men det blifver icke samma afvoghet, utan det är möjligt att de fastboende åtminstone till en tid blifva mera böjda att lemna någorlunda goda vederlag i stället. Måhända går det till samma mål i alla fall, men det går åtminstone icke så fort. Jag vågar påstå, att detta kan vara förtjent af någon uppmärksamhet och att man bör noga besinna sig. Då hittills icke någon förändring i lagen har skett, synes det mig att man gerna kunde antaga det förslag, som föreligger i Kongl. Maj:ts proposition, och får jag därför yrka att Kamraren, med afslag å reservanternas förslag, måtte antaga denna paragraf sådan den enligt den Kongl. propositionen lyder.

Herr von Gegerfelt: I anledning af den näst siste talarens teori om Lapparnes eganderätt får jag erinra, att om denna teori antages, så skulle den ifrågasatta fördelningen af mark emellan Lapparne och nybyggarna göras alldeles omöjlig eller åtminstone skulle gränsen sättas vida sydligare än som gerna kan ifrågakomma. Samme talare anmärkte i sista plenum, att Lapparne på fjortonhundratalet hade sina betesmarker i Helsingland. Hafva Lapparne eganderätt till den mark, de såsom nomader besökt, så läser väl också de odlingar, som skett i sednare tider, icke kunna betraktas annorlunda än såsom en obehörig inkväkning, och den nuvarande befolkningen skulle nödgas lemna sin mark till Lapparne, hvarigenom hela Norrland skulle blifva ett nomadland.

Hvad den positiva rätten beträffar, så synes den icke bekräfta någon eganderätt. Icke hafva Lapparne någon lagfart eller fasta och icke kunna betesmarkerna gå i handel mellan dem som begagna desamma. Den enda lag angående Lapparnes rättigheter, som finnes, är den bekanta kodicillen och enligt denna hafva de rätt till bete för sina renar å sådan mark, som icke är af den bofasta befolkningen upptagen; men icke är det eller var det eller kan det vara meningen att hindra landets uppodling därför att Lapparne begagna jorden till betesmark.

Går man till den historiska lagen, så gifver den icke nomaden rätt emot den bofasta befolkningen. Tvärtom är det en naturlig lag att nomaden måste vika till de trakter, der odlingen icke är möjlig, och detta sker äfven och måste ske. Antingen måste Lapparne i tidernas längd blifva bofasta eller också försvinna från den odlingsbara marken. De lagar, som under tiden stiftas, kunna visserligen reglera förhållandena, men icke rädda Lapparne från att blifva undanträngda af odlingen. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag med eller utan det af reservanterna föreslagna tillägg.

Herr Bergman: Det vill synas som reservanternas genom det föreslagna tillägget till 25 § velat så småningom på denna väg åstadkomma en bestämd å markens uppdragen gräns emellan Lapparnes och jordbrukarnes betesmarker, på så sätt, att i den mån nya betesland anvisas såsom ersättning för andra förut begagnade trakter, hvilka icke vidare finge med renhjordarne beträdas, Lapparne skulle tillförsäkras rättighet att alltid oförkränkt bibehållas vid dessa nya ersättningsmarker, utan att vara underkastade intrång genom rödning och odling eller på annat sätt. Ehuru det ändamål reservanternas härigenom vilja vinna vid första påseendet kan synas nyttigt och betryggande för Lapparne, så finner man dock vid närmare granskning af paragrafens innehåll att detta tillägg likaväl kan blifva förnärmande för Lapparnes betesrättigheter. I sammanhang härmed och innan denna fråga vidare beröres, kan jag icke lemna oanmärkt, att denna paragraf i det nu föreliggande förslaget redan förut erhållit ett tillägg utöfver hvad 1866 års komité föreslagit. Denna komité's förslag innehöll nemligen i 24 §: "Konungen eger föreskrifva att ö, *halfö* eller annat område vid kusten, der renars underhåll medför allför stor olägenhet för den jordbrukande befolkningen, ej vidare må till sådant ändamål begagnas, mot det att erforderlig betesmark åt Lapparne anvisas på landsträckor längre in i landet, hvilka anses dertill tjenliga". Utiden nu föreliggande författningen har efter orden "annat område vid kusten" blifvit tillagt "*eller inne i landet*". Redan detta tillägg är efter mitt förmenande af beskaffenhet att kunna förnärma Lapparne i deras urgamla betesrätt, emedan det skulle påskynda deras förflyttning längst upp i fjellen.

Man får icke förbise den viktiga omständigheten att här är fråga om utbyten och förändringar af svenska undersätarens rätt till renbetesland inom Norge, således om en åtgärd, som kan medföra rubbning af eganderätten, och hvilken icke rättsenligt kan afgöras annorlunda än genom underhandling och öfverenskommelse emellan båda intressenterna i den af ålder gemensamma betesmarken; men enligt föreskriften i denna 25 § är det "Konungen", som förordnar om dessa utbyten, och då härmed inom Norge förstås Kongl. norska Regeringen, så finner man, att det är de norska myndigheterna, som ensamt bestämma om, pröfva och afgöra frågor, som dock röra svenska undersätarens eganderätt, utan att Kongl. svenska Regeringen är i tillfälle att dervid inverka, eller ens derom behöfver tillfrågas. De norska myndigheterna blifva alltså genom dessa tillägg till 25 § oförhindrade att, efterhand, och när så för dem anses nödigt, genom utbyten förflytta betesområdena äfven till sådana ställen som för Lapparne kunna blifva svåra och otjenliga att begagna, blott dessa trakter innehålla erforderlig betesmark, en åtgärd, som efter mitt förmenande och enligt hvad jag förut anfört, icke rättsenligt kan vidtagas annorlunda än genom underhandling och öfverenskommelse emellan svenska och norska myndigheterna, enär båda landens undersätarens eganderätt dervid ifrågakommer.

Jag skulle således helst önska afslag å båda dessa tillägg, men enär öfverläggningen antyder, att ett sådant yrkande ej vinner understöd, och då Lag-Utskottets förslag till 28 § öppnar en utväg för

svenska myndigheterna att åvägabringa rättelse, om Lapparnes betesrätt förnärmas genom områdesutbytena, och under förutsättning att denna Kammare godkänner nämnde 28 §, så vill jag icke framställa något bestämdt yrkande i fråga om den nu föredragna 25 §, utan har jag endast upplysningsvis velat meddela min uppfattning af denna paragrafs jemte de föreslagna tilläggens betydelse för de svenska Lapparnes egande betesrätt inom norska området.

Herr Nordström: En talare från Smålands-bänken, en jurist, har ytterligare nu uppträdt mot Lapparnes under diskussionen omhandlade historiska eganderätt till Lappmarkerna med den invändning, att de icke kunde derpå förete — lagfarts- och fastebref. Ja väl; men på sin eganderätt till andelar af en oskiftad sockenallmänning kunna ej heller socknemännen förete fastebref, och likväl står det obestridligen fast, att en sådan den kollektivt tillkommer. Den positiva rätten tror jag mig känna likaväl åtminstone, som denne ärade talare. Men det var ej derom jag sednast talade; jag talade om Lapparnes historiska eganderätt till sina marker, och är det dessutom endast den, som under diskussionen blifvit framhållen; men med den hafva lagfarts- och fastebref intet att skaffa. Den värde juristens yttrande vill jag för öfrigt icke underkasta den kritik, det väl förtjenade, utan lemnar det i allt det värde, detsamma i hans ögon må ega.

Herr von Gegerfelt: Det finnes vissa sanningar, som äro så klara att de icke behöfva uttalas, men derjemte af sådan beskaffenhet att de icke böra uttalas. Till sådana vågar jag räkna den sanning, som den föregående talaren uttalat, att han känner den positiva och historiska rätten bättre än jag; men en lika klar sanning och dertill en sanning som bör och måste uttalas är den, att jag varit berättigad att uttala min från hans skiljaktiga åsigt, utan att vara utsatt för personliga tillrättavisingar. Denna min rättighet är grundad icke blott på den positiva rätten utan äfven på den historiska, eller den häfd, som i denna Kammare hitintills gjort sig gällande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen; dels af Herr von Möller, att densamma skulle antagas med följande tillägg: "Betesmark, som sålunda blifver Lapparne anvisad, skall sedermera icke vara underkastad intrång genom rödning, odling eller på annat sätt, utan alltid få af Lapparne till deras renars underhåll oförkränkt begagnas"; och dels slutligen, att paragrafen skulle af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på paragrafens antagande med ofvanberörda tillägg, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§§ 26 och 27.

Biföllo.

§ 28.

Herr von Sydow: Jag kan icke biträda Utskottets förslag rörande denna paragraf. Det föreliggande förslaget innehåller visserligen åtskilliga bestämmelser af internationel natur, men det afser äfven att ordna rättsförhållandet emellan svenska Lappar och Sveriges bofasta innevärnare och är således för svenska Riksdagen äfven af civil-lags natur, och att en civil lag skall antagas på försök strider emot alla rättsgrunder. Jag tillåter mig äfven fästa uppmärksamheten derpå, att betydliga kostnader äro förenade med de förfoganden, som måste blifva en följd af lagens antagande, såsom för expropriationer, jordens läggande på karta och indelning i distrikt m. m., och dessa kostnader äro snart sagdt ändamålslösa, om lagen endast skall gälla under fem år. På dessa och öfriga i min reservation anförda skäl får jag yrka, att Kammaren måtte med afslag å Utskottets hemställan antaga paragrafens lydelse sådan som den i Kongl. Maj:ts proposition förekommer.

Herr Beckman: För min del har jag ingått på denna lag endast under förutsättning att dels de förändringar jag föreslagit skulle antagas, dels 28 § skulle blifva gällande sådan som Utskottet föreslagit densamma. Jag erkänner visserligen att det skulle vara olämpligt att i en ren civil-lag bestämma något sådant som att den skall gälla endast under en viss tid; men här är ju icke fråga om en sådan lag, utan snarare om ett kontrakt mellan två nationer. Jag skulle tro att just denna lagens karakter rättfärdigar Utskottets förslag i 28 §. Jag erkänner villigt att af uppsägningsrätten svårigheter kunna uppstå, hvilka till och med i någon mån kunna förlama verkningarne af det goda, lagen innehåller; men likväl synas öfvervägande skäl tala för att icke ovillkorligen binda sig. Visserligen har genom det tillägg till 25 §, som reservanterna föreslagit, och hvilket af Första Kammaren blifvit godkänt, Lapparnes rätt blifvit mera betrygad. Jag har dock alldeles icke föreställt mig att alla svårigheter, som af denna paragraf kunna härflyta, skulle genom tillägget vara förebyggda. Klart är fastmer, att detta tillägg kan föranleda dertill, att Lapparne genast blifva förlagda till en trakt, som för dem är föga eftersträfvansvärd och der de måhända från början hafva knappt bete. Under sådana förhållanden skulle lätt kunna inträffa, synnerligast vid renhjordarnes tillväxt, att de sålunda anvisade betesmarkerna blefve till sommarbete alldeles otillräckliga. Följden häraf skulle blifva, att det ena riket skulle få föda det andra rikets Lappar under vintern, utan att hafva någon nöjaktig ersättning genom sommarbete inom det andra. Flera sådana förhållanden kunna inträffa; och lagens välgörande inflytelse kommer utan

tvifvel att väsendtligen bero af ett ömsesidigt tillmötesgående. Jag tror derföre att det är nästan nödvändigt att göra det genom 28 § ifrågasatta förbehållet, så att man i nödfall må kunna återgå till 1751 års kodicill. Någon uppsägelse läser icke komma i fråga ifall ömsesidigt förtroende blifver rådande. Rätten att uppsäga bör ock blifva mindre vådlig derigenom att det är samma Konung, som är den ledande principen i båda ländernas styrelse. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Att min ståndpunkt till frågan är den, att jag, utom det förbehåll, som i denna paragraf blifvit gjordt, skulle voterat emot hvarje paragraf i förslaget, har jag förut i viss mån tillkännagifvit. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag och jag gör det så mycket heldre, som jag har det fulla förtroende till vårt nabofolk, att detsamma efter fem års förlopp skall vara färdigt att lemna våra gemensamma skyddslingar en ännu vida större ro och frihet.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag vill icke upprepa de skäl, som förut blifvit anförda för att detta Utskottets förslag bör antagas, utan vill endast nämna några ord med anledning af hvad en ledamot yttrat. Han förutsade stora svårigheter, i fall lagen uppsades, och att alla vidtagna anordningar till följd deraf skulle återgå. För min del tror jag dock att, äfven om lagen uppsades, så skulle då bestående förhållanden komma att respekteras, och jag tror det så mycket mer, som större delen af nu föreslagna bestämmelser i sjelfva verket redan tillämpas i praktiken. Hufvudsaken med uppsägningsrätten är, att man förbehållit sig att i framtiden kunna få sådant rättadt, som, enligt hvad erfarenheten kan visa, måste vara af nöden att rätta, och hvilka rättelser annars icke skulle kunna gå för sig. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande §:n, dels ock afslag derå samt antagande af 28 § i Kongl. Maj:ts förslag; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till §:n och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Rubriken.

Godkändes.

Utskottets i 1:sta punkten gjorda hemställan, att Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition ej måtte oförändrad antagas.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr von Möller: Då detta moment är till fördel för Lapparne och betingadt af det förut fattade beslutet, så får jag inskränka mig till att hänvisa till de motiv, som i betänkandet förekomma, och till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Härefter anmälde sig och yttrade

Herr Rydqvist: Sedan Lag-Utskottets utlåtande N:o 20 blifvit genomgånet och det deri framställda förslag till författning rörande Lapparne, blifvit antaget, så anhåller jag att få reservera mig emot 3 § för så vidt den innehåller bestämmelse derom att bötesbeloppet fyrtio Riksdaler svenskt Riksmynt har samma värde som tio specie-dalar norskt mynt. äfvensom emot momenten e) och f) i åttonde paragrafen, samt emot §§ 9, 17, 19 och 25.

Upplästes ett af Herr Nordenfelt inlemnadt memorial af följande lydelse:

Härmed anhåller jag vördsamt om ledighet från riksdagsgörö-målen till och med den 9 Maj.

Denna anhållan bifölls.

Anmäldes och bordlades Första Kammarrens tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3, i anledning af väckt fråga om revision af stadgan rörande försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.